

письменники про себе

о. корнійчук

В критичній статті про комсомольських письменників (збірник „Барвінковий цвіт“), аналізуючи моє оповідання, тов. Коряк звернув увагу на діалог і порадив мене поспробувати свої сили в драматургії. Це мене надзвичайно схвилювало, бо театр я любив і давно мріяв стати його органічним чинником, правда, не драматургом...

Це було під час мого першого приїзду до Києва з далекої провінціальної станції, де я працював робітником на залізниці. Приїхавши вперше до Києва, я того ж вечора випадково потрапив до великого театру ім. Соловцова. На той час там був прекрасний акторський склад. Ішла п'єса „Острів равенства“ По реагуванню я був найкращим глядачем театру. Я так реагував, що весь час штовхав своїх сусід, а в останньому акті мене мало не вивели з театру. Коли закінчилась вистава, мені не хотілось залишати залу. Пам'ятаю, вийшов останнім, схвилюваний, чомусь міцно стиснув руку білетеру, і, зачарований виставою, майже до ранку бродив по місту. Цю ж ніч я остаточно вирішив негайно залишити свою станцію, переїхати до Києва і за всяку ціну потрапити в білетери. Мені здавалось, що найщасливіші люди в світі — білетери, бо вони мають змогу щовечора бачити такі прекрасні вистави.

Минуло кілька років, я закінчив робітфак, був уже студентом Київського ІНО, мав кілька друкованих оповідань, і одне з них попало до збірника „Барвінковий цвіт“.

Порада тов. Коряка окрилила мене, і я почав працю над першою п'єсою. По закінченні не знав, що з нею робити. До великого театру нести боявся, не приймуть... неприємно. Отже вирішив звернутися до міського комсомолу. Культпроп комсомолу, тов. Віленський, того ж дня запросив мене на засідання культпропу, де він виступив з великою промовою. Він з гордістю повідомив усіх присутніх, що наш комсомолец написав п'єсу, що п'єса прекрасна, хоч він її ще не читав, знав тільки зміст з розмови і що треба негайно допомогти комсомольському драматургові створити театр, де б йшла його п'єса. — Нас просить театр для дітей дати дозвіл увечері давати вистави для молоді, нехай вони й поставлять п'єсу нашого комсомольця.

Тут же мене познайомили з режисером, тов. Лієвою, актором Саламарським, який потім прекрасно виконував головну роль комсомольця в моїй п'єсі. Нам було доручено створити театр для робітничої молоді, в якому мала йти моя п'єса. Так гаряче, з ентузіазмом і любов'ю, допоміг комсомол своєму молодому, тоді ще нікому невідомому письменникові. Через два місяці в театрі Шевченка пішла прем'єра моєї першої п'єси „На грані“. П'єса йшла увесь сезон з великим успіхом. Другу п'єсу „Кам'яний острів“ прийняв до постанови театр ім. Франка та Харківський Червонозаводський театр. Далі „Штурм“, комедія „Кінець Звездоплюєва“ — всі ці п'єси йшли у великих українських професійних театрах і ТРАМ'ах. „Штурм“ ішов у перекладі на єврейську мову в Белгосеті, у Менську, а також у перекладі на російську мову в одеському російському драматичному театрі.

„Кінець Звездоплюєва“ в перекладі на російську мову із зміненою назвою „Фіолетовая щука“ ішов у київському російському драматичному театрі, українською ж мовою — в харківському, київському, та одеському ТРАМ'і й інших професійних театрах.

В кінематографії я написав разом з режисером Шмаїном комедійний сценарій „Приемного апетиту“ (фільм уже вийшов) та з режисером Кордюм написав тоновий сценарій „Незабутні сигнали“, що зараз фільмується. Тепер я працюю й закінчую п'єсу — трагедію „Загибель ескадри“. Матеріал п'єси — історичний факт виключного значення — загибель Чорноморської ескадри 1918 р.

Чорноморську ескадру знищили, щоб не здати німецькому імперіалізму. В цій складній трагічній ситуації велику контрреволюційну роль відіграла українська буржуазія з Центральної ради та її агенти, синки куркулів, на ескадрі, що озвіріло боролися проти знищення бойових кораблів, щоб на них підняти жовтоблакитний прапор і передати могутню зброю в руки німецького імперіалізму. Оточені військом німецького імперіалізму, загнані в останній порт — Новоросійськ, борячись

з українською контрреволюцією на самій ескадрі, що заблокувалась з російським білим офіцерством, більшовики Чорномор'я з честю виконали наказ партії—затопили кораблі. Але серед більшовиків були і такі, що не зрозуміли геніальної тактики пролетарської революції. Вони захиталися у критичний момент і об'єктивно допомагали ворогові. В цій п'єсі я хочу подати героїку більшовиків Чорномор'я в боротьбі за Жовтень у тих складних соціальних і політичних обставинах. Матеріал п'єси надзвичайно складний, нерозробленість у нас трагедійного жанру ставить передо мною великі труднощі. В цій же п'єсі я розробляю проблему ставлення більшовика до смерті. Свої художні прийоми в роботі над трагедією мені не хочеться висвітлювати в цій статті до закінчення п'єси, де вони будуть кристалізовані в художньому матеріалі, і їх легко буде перевірити в огні творчої товариської критики.

Постанова ЦК ВКП(б) від 23 квітня про перебудову мистецьких організацій дала широкі перспективи нашій творчості, звільнила літературу від непотрібної групівщини, засідателства, разом з тим поставила перед кожним письменником надзвичайно відповідальне й складне завдання—дати великі полотна нашої соціалістичної дійсності. Письменник жодної епохи не мав таких багатих, невичерпних можливостей творчості, як радянський письменник. Кожен радянський письменник володіє величезними скарбами, багатющим матеріалом нашої дійсності, і, мабуть, тому ми часто неекономно поводимося з матеріалом, не заглиблюємося в нього, не даємо повноцінних образів. У нас невичерпні можливості, а скільки енергії витрачав письменник інших епох, щоб знайти цікавий матеріал, справжню тему, і скільки фактів знає історія літератури, коли великі талановиті письменники гинули від „безвременья“, витрачали свою енергію на непотрібні дрібниці впадали в розпач і скочувались до містики.

Ухвала ЦК ВКП(б) від 23 квітня, увага партії та комсомолу до літератури, увага й керівні настанови вождя світового пролетаріату тов. Сталіна дали незрівняні можливості широкому фронтові радянської літератури дати твори, гідні нашої великої, прекрасної епохи.

письменники про себе

абрам каган

У місті, де я народився й виріс, відгонить і досі прілістю помийної ями, похилених парканів, пилом та насиченою єврейською мовою.

У нас удома батько не знав ні одного слова по російському, а мати пробувала розмовляти з селянками, що приходили, кепською українською мовою. Запам'ятались мені найбільше слова: „гостинець“, „хустка“.

А на вулиці, з хлопцями в хедері — рідна мова. І — уявіть собі в школі, в державній двокласовій єврейській школі розмовляти треба між собою виключно по російському.

Не забуду ніколи такої картини: провинився учень-приятель мій. Викликали його батька — простого транспортного робітника („трегер“). Учителю не хоче з ним говорити рідною мовою, а робітник чуйно прислухається до чужої вчителевої мови, дивиться на мене з благанням перекласти йому, але не можна. Робітник звертається до мене:

— Скажи вчителю, що тут немає начальства. Хай розмовляє зо мною зрозумілою мені мовою, а коли не хоче, то хай забирається до...

Учитель почервонів і покрикнув:

— Грубіяні! — і пішов...

Транспортник посміхнувся:

— Бачиш, це він зразу зрозумів.

Усі зареготали, а десь у глибу державного коридору лунало бурчання викладача.

У цій школі я найбільш навчився каліграфіі, бо цілими днями, бувало, „чесали за Сипачовим“,—така книжка, відкля механічно переписували, не задумуючись, окремі слова та цілі речення, написані на диво стрункими й гарними літерами. Запали в пам'ять такі слова: Жіздра, Елец.

А покінчивши школу можна було стати, щонайкраще, конторником. Я мріяв далі вчитися в середній школі.

Тут було дві перешкоди. Побороти релігійне марновірство батьків (у суботу не можна писати, а в середній школі вчилися в суботу) та перехитрувати відсоткову норму.

Був другий рік війни, поговорювали, що чотирнадцятирічних хлопців заберуть на війну. Батько знайшов раду: вступити до середньої школи, яка дає відстрочки. Значить, перед лицем небезпеки—геть тихий суботний спочинок. Я склав іспити, але довелось потурбуватися і про кандидата право-славного походження—інакше ти міг скласти на 5 з плюсом, а якщо твій кандидат—християнин не складе, або й складе, а ти за нього не заплатиш за рік за право навчання,—то й не потикайся.

Ой, ці екзаменаційні дні у серпні—цьому чудовому літньому місяці!

Та ось лихо: мій кандидат—християнин—провалився на „законі божому“. Сердитий, бородатий панотець—викладач цього „красного“ предмету—дозволив моему кандидатові ще раз складати іспити.

У нас у родині ми вирішили: може я піду за нього складати „закон божий“.

—Слухай, Митю,—звертаюсь до свого товариша,—покажи як христяться: двома чи трьома пальцями.

—Ану, екзаменуйте мене з євангелії й святого духа...

Та краще промовчати про цей чудний пригодницький іспит.

... Писати почав у середній школі. По російському. Вірші. Захоплювався Лермонтовим. Знав на пам'ять багато його віршів та поем. У школі видавав на гектографі.

У школі в нас було уявлення, що всі письменники померлі, особливо класики, зразки творів яких читали в хрестоматії Галахова. Адже під кожним портретом письменника бачили хрест—значить неживий, а там, де не було хреста, однаково неживий...

А які ми були здивовані, коли одного разу, читаючи М. Горького, дізналися, що він живий.

Єврейською літературою почав серйозно цікавитись в 1918 році. А вірші єврейською мовою почав писати в 1919 р. Вперше друкувався в київській газеті „Комуністіше Фон“ в 1922 р.

Перша зустріч з робітничим читачем у мене була на заводі після того, як почав писати. Улаштовували т. зв. „живі

альманахи" (оповідання, вірші, статті, хроніка) й читали в робітничих клубах. Це було в рідному місті в 1919—22 р.р. З цим періодом зв'язані світлі спогади.

Любив спостерігати людей, гнізда яких рятівний вітер Жовтневої революції зруйнував.

Куди вони йдуть, оці всі заможні, колишні люди, які не хотіли по доброму розлучитися з ніжною м'якістю своїх хатніх пантофель...

У мене від цих спостережень народилася серія оповідань „Уламки“.

Найбільш мене цікавлять шляхи єврейської інтелігенції, так дореволюційної, як і нової, що зросла в боротьбі за опанування високостей соціалістичного будівництва. Мені близькі вчителі, технічна інтелігенція, лікарі, я знаю їхні звички, їхні думки. Знаю, як вони вміють будувати своє життя, розрізняю ворогів і друзів нового соціалістичного життя.

Сюжети до своїх оповідань люблю брати з життя, при цьому, звичайно, прикрашаю, вигадую. Намагаючись до цього мати широке коло знайомих, гаю часом цілі вечори, щоб допилювати свого героя, як він п'є чай, як розмовляє в родині, його маніру сидіти, лад на робітному столі.

У нас дуже мало цікавляться особистим життям героя. Мені здається, що в особистому житті людини багато рис, які інколи механічно переносяться в громадську, партійну сферу праці. Мені доводилось, приміром, спостерігати, як стосунки з дружиною переростають з питання особисто-етичного на питання соціальної ваги.

Останніми роками чимало придивляюсь до молоді на нових будівництвах, на заводах, щоб опанувати нову соціалістичну практику, вивчити життя тих людей - робітників, яких я рідко зустрічав у рідному місті,—в майстернях та ремісничих підприємствах. Це дало мені змогу змальовувати в дальших своїх творах, як стикається з робітниками інтелігенція, що й було в романі „Інженери“ та ін.

Опрацювання тем про інтелігенцію навело мене на думку досліджувати історичний шлях прогресивної частини єврейської інтелігенції. Зараз я закінчив першу книжку великого історичного роману про добу просвітності серед євреїв у 60—70 роках минулого століття, про народження першого єврейського соціалістичного гуртка у Вільні в 1875 році, про першого єврейського соціаліста — виразного Арона Лібермана.

Працювати люблю ранками з 8 до 1 години, потім — редакції та заповітні віконечка у видавництвах. Ой, ці „гоноварні віконечка“ у видавництвах поглинають прірву часу!

Вечорами читаю, готую матеріал. Люблю мати окремі палітурки з характеристикою героїв, їхні улюблені слівця, риси обличчя героя, колір волосся, приміром, тембр голосу в мене

в окремому, мовляв, паспорті. Завжди намагаюсь, щоб риси обличчя одного героя ні в якому разі не нагадували риси іншого. Схожість рис характеру не така страшна, як схожість зовнішніх рис, це плутає, заважає грі й розподілу фарб.

Про імена героїв: намагаюся, щоб в імені одного героя не було схожого звуку з ім'ям іншого.

Був у мене такий випадок: в останньому історичному романі не міг дізнатись, як звали дружину головного персонажу—дуже мало матеріалу в його біографії—я умовно назвав її Фейгою, потім дізнався, що звали Рахіль. Тяжко було розлучитися з першим ім'ям.

Виготовував і здав до друку збірку новел на тему про переродження людини за нових соціальних умов.

Часто зустрічаюся з людьми, які раніше, до революції, й довго після революції, не знали, де дівати свої руки, а тепер, завдяки заходам Радвлади, вони економічно й політично переродились, укріпилися, стали непоганими пролетарями, колгоспниками. Вони, сорокарічні, п'ятидесятирічні, наново народились. От це „народження“ цікаво художньо зафіксувати.

Продовжую писати вірші, але мало їх друкую; у вірші немає того розмаху й художньої насиченості, як у прозовому творі.

У віршах, можливо, більше фалшу про життя, ніж у прозі.

Мрію завжди про розширення бази своїх спостережень. У плані: написати мисливське оповідання—для цього треба рік присвятити полюванню—між іншим, в єврейській літературі жодного спостереження, жодного рядка про полювання.

Надзвичайно хочу взяти участь в арктичному поході. Ваблять безстрашні люди на Півночі, їхні звичаї, поведінка, зимівля.

Від радянського письменника в добу соціалістичної реконструкції треба вимагати більше знати життя, для цього слід безупинно розширювати базу спостережень, раз-у-раз працювати над поглибленням світогляду, вивчаючи марксо-ленінську науку.

Знамениту добу переживаємо. Треба творити знамениті книжки.

Люблю наше велике життя!

Працювати і вчитись!

М. М. П О П О В

перетворити україну на зраз- кову республіку

промова на Об'єднаному листопа-
довому пленумі ЦК і ЦКК КП(б)У.

I

національна політи- ка на Україні—справа цілої нашої партії

При обговоренні попереднього питання багато товаришів вірно підкреслювали величезне значення тої допомоги, яку ми одержали від ЦК ВКП(б) в боротьбі за ліквідацію відставання України у галузі сільського господарства. Але вся ця боротьба, товариші, була щільно зв'язана з розгромом української контрреволюції. Я хотів би відзначити, що нашу повсякденну боротьбу проти української контрреволюції і проти націоналістичних ухилів у лавах нашої партії, зокрема проти українського націоналістичного ухилу, який очолював Скрипник, боротьбу, що дала значні наслідки останніми місяцями після ухвали ЦК ВКП(б) від 24 січня, проваджено під постійним конкретним керівництвом і з величезною допомогою ЦК ВКП(б)—тов. Сталіна і тов. Кагановича.

Це показує, яке величезне значення має національна політика на Україні, її практичне запровадження для цілої нашої партії.

Я хотів би ще, товариші, зазначити, що боротьба КП(б)У за останній час проти українського націоналізму, проти решток куркульства, що є носії цього націоналізму, і проти ухильницьких елементів у лавах партії, та боротьба, яку ми провадили останніх місяців і провадимо тепер, ніколи не була б такою успішною, коли б КП(б)У декілька років тому не

пройшла школи боротьби з шумськізмом під керівництвом тов. Кагановича. Досвід цієї попередньої боротьби значно озброїв нашу партію, загартував її, сприяв її більшовицькому вихованню, створив міцний фундамент для наших сучасних перемог над українським націоналізмом, над націоналістичними ухильниками в лавих партії.

Я не буду зупинятися на роботі, яку провів ЦК за останній час по розгрому українських націоналістів, над очищенням від них різних наших установ, як ВУАН, С.-г. Академія, ВУАМЛІН, Ін-т мовознавства і т. д. Так само я не буду докладно зупинятися на характеристиці ухилів Скрипника. З приводу цього я вже виступав на харківському активі. Не буду зупинятися докладно на практичних завданнях, не буду повторювати того, що всі ви читали в тезах.

Я хотів би, товариші, зробити ряд зауважень щодо нашого міжнародного стану.

II

українська контрреволюція орієнтується на міжнародний імперіалізм

Кінець відносної стабілізації капіталізму, перехід до нового туру революцій і воєн означає величезне зростання небезпеки інтервенції проти СРСР, насамперед з боку Далекого Сходу. Японський імперіалізм стоїть нині на чолі тих сил, що безпосередньо готуються до антирадянської війни. І на японський імперіалізм орієнтується українська контрреволюція.

Цікаво, що зараз пише „Новий час“, легальний орган українського фашизму, що виступає як відвертий спільник німецького фашизму:

„Але ні Манчжурія з її 30 млн. населенням, ні густо заселений Китай не можуть бути для Японії вдачами колонізаційним тереном для приміщення щораз то більшої надвишки її населення. Таким тереном може бути лише малозаселений, а багатий на різні сировинні—Східний Сибір. І ось кінцева ціль японської експансії на азійському суходолі—це опанування Східного Сибіру. Бо щойно його посідання могло б розв'язати пекучі питання японської політики—великого перелюднення і здобуття сировини, потрібних для розвитку японського промислу“.

Надзвичайно цікава цитата. Але японська вояччина з свого боку дуже добре знає, що без підтримки з Заходу вона не зможе завдати рішучого удару нашій країні. Саме звідси така ніжна любов поміж японськими генералами і німецькими фашистами. Звідси шалені спроби певних німецьких кіл фашизувати Прибалтику, щоб таким способом продертися безпосе-

редньо до радянських кордонів. Звідси спроби утворення антирадянської польсько-німецької спілки, інструмент якої передбачається пустити в хід, коли б ми були втягнені в конфлікт на Далекому Сході. Немає сумніву,—на шляху до утворення цієї німецько-польської спілки стоїть багато перешкод. Безперечно, польська буржуазія від Данцігського коридору добровільно не відмовиться, інакше вона буде в політичній економічній і стратегічній залежності від Німеччини. Але, як ви читали в останніх номерах газет, переговори провадяться, є вже спільна декларація про ненапад. Звичайно, йдеться не про повернення Данцігського коридору до Німеччини, але справді радяться про те, щоб на деякий час відкласти в бік певні суперечності поміж Німеччиною і Польщею. Німецький фашизм провадить тепер політику певної черговості щодо повернення Німеччині тих чи тих земель. І на першому плані у нього стоять Саарська область і Німецька Австрія.

Про можливість німецько-польської спілки цілком одверто пише петлюрівський орган „Тризуб“, що дуже близько стоїть до польських урядових кіл. Ось що в ньому читаємо:

„Про те, що німецько-польське порозуміння не є виключенням, говорили ми в попередній статті. Як не як, а гітлерівський Данціг порозумівся з Польщею. Про щось в тій же Женеві за сніданком говорили довго німецькі делегати Геббельс і фон-Нейрат з міністром закордонних справ Польщі Беком... Розенберг, що вірить у скорий кінець більшовиків, думає, що без порозуміння з Польщею трудно буде Німеччині використати майбутній східний хаос у своїх інтересах. Навіть справа коридору відходить якимось на другий план. Цікаво, що й Геббельс вже після виходу Німеччини з Ліги націй в своєму інтерв'ю заявив, що він гадає можливим порозуміння з Польщею в справі коридору...“.

Є дуже багато чинників у сучасній Польщі, зокрема в урядовому таборі її, які штовхають Польщу разом з німецькими фашистами готувати удар проти Радянського Союзу. Ось віленська газета „Слєво“— орган так званої четвертої бригади Пілсудського, що приєдналася до нього вже після травневого перевороту 1926 р. Ця газета віленських поміщиків, на чолі якої стоїть відомий антирадянський публіцист Мацкевіч, пише від 3. IX таке:

„Хіба нам трудно зрозуміти значення Гітлера, як борця проти найгіршої в Європі фортеці комунізму, як ініціатора прилучення Німеччини до тих держав, які позбавилися демократичного устрою.“

Коли Гітлер справді хоче миру з Польщею і гарантує нам цей мир, то не слід нам ставити для цього перешкод. Невже німці гірше Рад? Ця газета, товариші, є орган кресових магнатів, що мали величезні маєтки в Білорусі; досить значне число їхніх маєтків було по цей бік кордону. Це найлютіші

вороги СРСР, які після травневого перевороту стали підтримувати уряд Пілсудського, бо бачили в ньому, насамперед, уряд готування війни проти Радянського Союзу.

Вони, ці віленські зубри, становлять досить впливовий фактор урядового блоку. До них належить голова комісії закордонних справ польського сейму, князь Радзівілл, колишній міністр Сапега, про статтю якого писав недавно тов. Радек. Мацкевіч і Сапега мають своїх спільників не тільки серед поміщиків Західної Білорусі, Західної України та Польщі, але також у колах фінансового і промислового капіталу.

Відомо, товариші, що урядові польські сфери відгородилися від виступу Сапегі й Мацкевіча. Відомо також, що тепер наші дипломатичні стосунки з Польщею значно поліпшалися. Але ми були б „шляпами“, а не більшовиками, коли б заглядували очі на факти.

Шалена антирадянська, інтервенціоністська кампанія на Західній Україні розгортається за раз з допомогою певних польських урядових кіл. Поліція весь час бере на себе охорону антирадянських мітингів на Західній Україні, негайно заарештовуючи всіх тих, хто пробував виступати на захист Радянського Союзу.

Я повинен сказати, що польським соціал-фашистам і цього замало. З приводу львівського замаху на наш радянський консулат центральний орган польських соціал-фашистів „Робітник“ пише:

„Коли ОУН (Об'єднання українських націоналістів до складу якого входить УВО) хоче на радянський терор відповідати терором, то єдиним для цього тереном повинна бути Україна, а не Малопольща“ (так вони називають галицьку частину Західної України).

І далі вони пишуть:

„В сучасний момент, коли на радянській Україні панує терор, польська точка зору диктує утворення в Східній Малопольщі і на Поділлі П'ємонту для радянських українців.

„Тим часом провадиться зовсім протилежне. Польща, зближуючись з Москвою, відкидає від себе Київ і Харків. Але, щоб виконати таку місію по відношенню до радянських українців, Польща повинна перед тим змінити в основі свою політику щодо польських українців“.

Звичайно, товариші, тут мова мовиться не про радянський Харків, не про радянський Київ, а про відповідні українські контрреволюційні кола. Польські соціал-фашисти вимагають від польського уряду відкритої спілки з українською контрреволюцією.

Це треба підкреслити. Не лише Радзівілли й Мацкевічі штовхають тепер польський уряд на шлях антирадянської політики, на шлях відвертої спілки з українською контрреволюцією. Це роблять поруч них соціал-фашисти. Соціал-фа-

шисти є органічна складова частина фашистського табору. Зовнішність боротьби з урядом ніяк не перешкоджає їхній спільній праці. Найяскравіший приклад цього стаття Леона Василевського, який, здається, і тепер є член ППС. Принаймні, в ювілейному збірнику, що зараз випускає ЦК ППС, оголошено його статтю. Це, як і Сапега, теж колишній міністр закордонних справ у Польщі. В „Польсько-українському бюлетені“, що його фактично видають польські урядові кола, він пише таке:

„Польський сектор українського національного терену опинився сьогодні в умовах порівнюючи найбільш сприятливих для культурно-національного розвитку українців (він, звичайно, має на меті українську буржуазну культуру—М. Попов). Лише тут у Польщі українці мають можливість зросту національно-культурного капіталу (знов мова йде про українсько-буржуазну національну культуру—М. Попов), який принесе великий процент щодо решти українських земель, після того, як зміниться кон'юнктура... Польща зацікавлена в тому, щоб оці огнища (буржуазно-української культури—М. Попов) зміцнилися більш і більш, дставали значення не тільки місцеве, але й загальне національно-українське“.

Це, товариші, відвертий заклик до активної політики в „українському питанні“, до активної допомоги українській контрреволюції.

Польсько німецькі суперечності, звичайна річ, затримують антирадянську активність польських урядових кіл. Але й тут до справи треба підходити діалектично.

Інтересне явище спостерігається на Західній Україні. Західно-українська контрреволюційна буржуазія поділяється на два табори: польської і німецької орієнтації. Раніш гегемоном в організації готування інтервенції проти Радянської України був, безперечно, польський фашизм. Нині відбувається значне пересування сил на користь гітлерівській Німеччині. Безумовно, польські фашисти не хочуть поступитися своїми позиціями. Якими засобами вони їх обстоюють? Шляхом підтриму контрреволюційної антирадянської роботи західно-української буржуазії.

Крім того, польський фашизм має величезну мережу своїх агентів у тих буржуазно-українських організаціях, які лодержують в основному німецької орієнтації, наприклад, ОУН і його, так би мовити, бойова організація УВО. Ці організації кишма кишать агентами польської дефензиви. Це наочно довів самбірський процес, де з'ясувалося, що вбивство видатного підсудчика—Голувка відбулося за допомогою агентів польської охоранки Барановського й Мотики, за спиною яких стояв видатний керівник польської охоранки Івахів. Нещодавно на Західній Україні судили Степана Нича за спробу вбити комісара поліції Цесельчука, про що сьогодні (21-XI, Ред.) є

замітка в „Комуністі“. Підсудний заявляє, що комісар поліції хотів завербувати його до своїх агентів, і у відповідь на це комісар поліції заявив на суді:

„В тому часі до мене зверталась ціла маса інформаторів з українських кругів, так що я нарешті приказав тих людей до себе не пускати... Нича навіть не думав намовляти на конфідента, бо мав їх доволі: люди на конфідентів зголошуются майже щодня“.

УВО — організація, що під керуванням і за допомогою німецького фашизму бореться нібито проти Польщі, нібито за визволення українських земель від ярма польської окупації, нібито за соборну Україну, фактично знаходиться в руках польської охоранки. Це цілком доведено.

УНДО („Українське національно-демократичне об'єднання“) — організація, яка переважно орієнтується на Польщу, в той же час має зв'язки з німцями і, наприклад, гроші на парламентські вибори, звичайно, одержувала з Німеччини, входила в так званий „блок нацменшостей“, що фінансувався німецьким капіталом.

Українська контрреволюція орієнтується на всі боки, шукає собі підтриму скрізь, але її стратегічний план ясний і, звичайна річ, цілком збігається з планами німецьких і польських фашистів — це відрив України від Радянського Союзу.

Це гасло об'єднує всіх — і УНДО, і УВО, і петлюрівський уряд, і всі західно-українські буржуазні партії, включаючи шумськістів. Лідер шумськістів Степан Волинець (колишній за часів керування групи Василькова-Турянського секретар ЦК КПЗУ — Єрема) нещодавно випустив антирадянську брошуру, яка нічим не відрізняється від брошури редактора „Діла“ — Василя Мудрого. У напрямі відриву України від Радянського Союзу й перетворення її на колонію імперіалізму йшла робота всіх струмочків, усіх відтінків української контрреволюції, яка спліталась тут у нас на Україні з польською контрреволюцією.

Я повинен сказати, що провід КПЗУ (комуністична партія Західної України) не був на належній височині, щоб дати більшовицьку відсіч тій шаленій інтервенціоністській антирадянській кампанії, що розгорталася на Західній Україні. Лави цієї партії були засмічені контрреволюційними елементами, які пролізли туди — членами УВО і ПОВ (Польської організації військової).

III

**українська контрреволюція розгромлена,
але зброї ще не склала**

На попередньому пленумі тов. Балицький докладно інформував нас про роботу увівської організації тут, у нас,

на Радянській Україні. Вчора про цю організацію і про інші контрреволюційні організації докладно говорив тов. Ко-сіор.

Тому я зупинятися на них не буду. Наше ДПУ завдало рішучого вдару українській, а через неї і німецькій, і польській контрреволюції, як авангардові імперіалістичних інтервентів, розбивши УВО, ПОВ. Але українська контрреволюція зброї не складає, вживаючи всіх заходів антирадянської боротьби, починаючи від кривавого терору, замаху на львівський консулат — це явище, товариші, симптоматичне — й кінчаючи дворушництвом, розкладницькою роботою під фальшивим радянським і навіть комуністичним флагом.

Нещодавно старий вовк української контрреволюції, головний надхненник тактики дворушництва — Винниченко звернувся з великим листом до нашого ПБ. Про цей лист докладно скаже тов. Любченко. Я тільки хотів би зауважити, що там Винниченко знову робить спроби нас обдурити, клянеться в своїх комуністичних переконаннях, комуністичному почутті, пропонує нам свої послуги і водночас заявляє, що наша національна політика не вірна. За довід цьому він вважає самотності Скрипника та Хвильового, а особливо те, що його — Винниченка — весь час відштовхують від участі у роботі „на користь соціалізму“, і його твори (де популяризується дворушництво, як найкращий метод політичної боротьби, доводиться додати від себе — М. П.), наприклад, його останнього роману „Нова заповідь“ не видають.

Винниченко — дуже яскрава постать. Він є головний надхненник контрреволюційних дворушників, що проводять замасковану мерзенну контрреволюційну роботу в радянських установах і навіть у партії. І його лист — це наочний довід того, що українська контрреволюція і не думає відмовлятися від тактики дворушництва, маскування, що цю тактику вона провадитиме ще більш витончено. Це вимагає від нас, товариші, надзвичайної більшовицької пильності.

У мене є зараз цікавий циркуляр українських контрреволюціонерів, що потрапив до редакції „Комуніста“. Там докладно говориться про методи боротьби проти радянської влади. Ось політична платформа цих контрреволюціонерів:

„Прихід Гітлера до влади вказав українським соціал-націоналістам справжній шлях національного визволення спід московської окупації“.

Ці пани розуміють, який сенс має фальсифікація історії. Шахраї й фальсифікатори, вони обвинувачують у „фальсифікації“ нас. Це звичайний метод усіх шахраїв і злодіїв.

„Більшовицька фальсифікація історії України, — пишуть вони, — має на меті спотворнити національний рух, що за часів Центральної ради набув свого найвищого апогею“.

Їхнє завдання, навпаки, полягало в тому, щоб, дійсно фальсифікуючи історію, ідеалізувати Центральну раду і її контрреволюційну роботу.

Найцікавіші вказівки дають ці контрреволюціонери з приводу тактики й основних методів роботи:

„Працюючи в глибокому підпіллі, ми повинні бути надзвичайно обережними, гнучкими, витриманими, спритними, здатними краще, ніж інші, використовувати і підкоряти, маючи більше ніж будьхто послідовності в своїй меті і більше практичної тямковитості. Ми повинні на випадок небезпеки перезброїтись, розсипатись на одиниці, і коли це не спасе нас, нам залишається одне — всіляко спасати ціле, офіруючи частинами.

Основними ділянками нашої роботи треба вважати такі: робітничі кола великопромислових районів, інженерно-технічний персонал, село (колгоспи, радгоспи, одноосібники), агротехнічні кола, господарники й кооператори, вчителі, дрібні власники міста й остання категорія — співчуваючі нашим думкам комуністи“.

Ось, між іншим, цікаве зауваження з приводу того, куди тепер ідуть куркульські елементи, які ми виганяємо з наших радгоспів, колгоспів і т. ін:

„Колективізація, зруйнувавши до щенту сільське господарство, витиснула з села найталановитіші, найкультурніші елементи, які знайшли собі притулок переважно у великій промисловості. Ці елементи позбавлені права й можливості виявити свою творчу ініціативу в царині господарській... Це найудачніший матеріал для пропагування наших ідей“.

Далі щодо села — вони про село теж не забувають:

„Основна дільниця нашої роботи — колгоспи, радгоспи, село — потребує додаткових інструктивних вказівок.

„Такі явища, як... деморалізація керівництва колгоспним рухом, безгосподарність, безперспективність і т. ін... все це дає нам можливість утворити тут найміцніші гуртки“. Потім говориться про вчителів. Маючи на меті утворення блоку з контрреволюційними елементами інших національностей, вони пишуть:

„Працюючи серед неукраїнських національностей, треба уникати обмежено націоналістичних поглядів, треба щиро й глибоко усвідомити, що українська державність має бути збудована силами не лише української нації“.

І останнє, що я хочу процитувати з цього цікавого документа:

„В нелегальних умовах роботи, виступаючи перед аудиторією, треба вміти словом приховати свої справжні думки, і гасло комуністів „ми будуємо українську культуру національну формою, соціалістичну змістом“ треба в практичній роботі змінити якраз навпаки — „соціалістичну формою й національну

на Радянській Україні. Вчора про цю організацію і про інші контрреволюційні організації докладно говорив тов. Косіор.

Тому я зупинятися на них не буду. Наше ДПУ завдало рішучого вдару українській, а через неї і німецькій, і польській контрреволюції, як авангардові імперіалістичних інтервентів, розбивши УВО, ПОВ. Але українська контрреволюція зброї не складає, вживаючи всіх заходів антирадянської боротьби, починаючи від кривавого терору, замаху на львівський консулат — це явище, товариші, симптоматичне — й кінчаючи дворушництвом, розкладницькою роботою під фальшивим радянським і навіть комуністичним флагом.

Нещодавно старий вовк української контрреволюції, головний надхненник тактики дворушництва — Винниченко звернувся з великим листом до нашого ПБ. Про цей лист докладно скаже тов. Любченко. Я тільки хотів би зауважити, що там Винниченко знову робить спроби нас обдурити, клянеться в своїх комуністичних переконаннях, комуністичному почутті, пропонує нам свої послуги і водночас заявляє, що наша національна політика не вірна. За довід цьому він вважає самотубства Скрипника та Хвильового, а особливо те, що його — Винниченка — весь час відштовхують від участі у роботі „на користь соціалізму“, і його твори (де популяризується дворушництво, як найкращий метод політичної боротьби, доводиться додати від себе — М. П.), наприклад, його останнього роману „Нова заповідь“ не видають.

Винниченко — дуже яскрава постать. Він є головний надхненник контрреволюційних дворушників, що проводять замасковану мерзенну контрреволюційну роботу в радянських установах і навіть у партії. І його лист — це наочний довід того, що українська контрреволюція і не думає відмовлятися від тактики дворушництва, маскуванню, що цю тактику вона провадитиме ще більш витончено. Це вимагає від нас, товариші, надзвичайної більшовицької пильності.

У мене є зараз цікавий циркуляр українських контрреволюціонерів, що потрапив до редакції „Комуніста“. Там докладно говориться про методи боротьби проти радянської влади. Ось політична платформа цих контрреволюціонерів:

„Прихід Гітлера до влади вказав українським соціал-націоналістам справжній шлях національного визволення спід московської окупації“.

Ці пани розуміють, який сенс має фальсифікація історії. Шахраї й фальсифікатори, вони обвинувачують у „фальсифікації“ нас. Це звичайний метод усіх шахраїв і злодіїв.

„Більшовицька фальсифікація історії України, — пишуть вони, — має на меті спотворнити національний рух, що за часів Центральної ради набув свого найвищого апогею“.

Їхнє завдання, навпаки, полягало в тому, щоб, дійсно фальсифікуючи історію, ідеалізувати Центральну раду і її контрреволюційну роботу.

Найцікавіші вказівки дають ці контрреволюціонери з приводу тактики й основних методів роботи:

„Працюючи в глибокому підпіллі, ми повинні бути надзвичайно обережними, гнучкими, витриманими, спритними, здатними краще, ніж інші, використовувати і підкоряти, маючи більше ніж будьхто послідовності в своїй меті і більше практичної тямковитості. Ми повинні на випадок небезпеки переозброїтись, розсипатись на одиниці, і коли це не спасе нас, нам залишається одне — всіляко спасати ціле, офіруючи частинами.

Основними ділянками нашої роботи треба вважати такі: робітничі кола великопромислових районів, інженерно-технічний персонал, село (колгоспи, радгоспи, одноосібники), агротехнічні кола, господарники й кооператори, вчителі, дрібні власники міста й остання категорія — співчуваючі нашим думкам комуністи“.

Ось, між іншим, цікаве зауваження з приводу того, куди тепер ідуть куркульські елементи, які ми виганяємо з наших радгоспів, колгоспів і т. ін:

„Колективізація, зруйнувавши до щенту сільське господарство, витиснула з села найталановитіші, найкультурніші елементи, які знайшли собі притулок переважно у великій промисловості. Ці елементи позбавлені права й можливості виявити свою творчу ініціативу в царині господарській... Це найудачніший матеріал для пропагування наших ідей“.

Далі щодо села — вони про село теж не забувають:

„Основна дільниця нашої роботи — колгоспи, радгоспи, село — потребує додаткових інструктивних вказівок.

„Такі явища, як... деморалізація керівництва колгоспним рухом, безгосподарність, безперспективність і т. ін... все це дає нам можливість утворити тут найміцніші гуртки“. Потім говориться про вчителів. Маючи на меті утворення блоку з контрреволюційними елементами інших національностей, вони пишуть:

„Працюючи серед неукраїнських національностей, треба уникати обмежено націоналістичних поглядів, треба щиро й глибоко усвідомити, що українська державність має бути збудована силами не лише української нації“.

І останнє, що я хочу процитувати з цього цікавого документа:

„В нелегальних умовах роботи, виступаючи перед аудиторією, треба вміти словом приховати свої справжні думки, і гасло комуністів „ми будуємо українську культуру національну формою, соціалістичну змістом“ треба в практичній роботі змінити якраз навпаки — „соціалістичну формою й національну

змістом, розуміючи під „соціалістичною формою“ ту димову заслону, за якою ми повинні громити свого ворога“.

Ось ціла програма методів та форм роботи, яких тепер вживає і вживатиме проти нас українська контрреволюція.

У тезах, розданих членам пленуму, сказано. На Україні український націоналізм є зараз головна небезпека. Не тільки тому, що він змикається з імперіалістичними інтервентами, коли небезпека інтервенції значно зросла, не тільки тому, що на український націоналізм ставлять ставку нині всі зовнішні вороги Радянського Союзу.

Треба урахувати разом з міжнародними обставинами також і внутрішні умови України.

Рештки капіталістичних елементів на Україні, рештки куркульства і здебільшого — українського куркульства чинять нам шалений опір під гаслом войовничого українського націоналізму, під гаслом відриву України від Радянського Союзу, під гаслом, що є тепер головне спільне гасло міжнародної і внутрішньої контрреволюції. До цього гасла приєднуються зараз і російські великодержавні шовіністи, які бачать у його здійсненні перший крок до остаточного повалення радянської влади в цілому Союзі до відновлення „єдиної неділимої Росії“.

IV

не припиняти й не послаблювати боротьби з російським великодержавним шовінізмом

Проти українського націоналізму, як головної небезпеки на Україні, повинен бути скерований головний вогонь, але це ні в якому разі не означає, що російський шовінізм, який у всьому Союзі і всій ВКП(б) залишається головною небезпекою, на терені України припинив своє існування, що він більше не впливає на верстви трудящих і на деякі прошарки нашої партії.

Ви пам'ятаєте, коли наша партія оголосила правий ухил за головну небезпеку. Хіба вона тоді припинила, або хоч би послабила боротьбу проти троцькізму і проти напівтроцькістських „лівацьких“ закрутів? Не припинила і не послабила. А пам'ятаєте ви, якої великої шкоди завдали нам тоді ці „лівацькі“ закрути, хоч би на весні 1930 року?

Великодержавний російський шовінізм залишається головною небезпекою в масштабі

всього Радянського Союзу і найрішучіша боротьба з ним є доконечна умова остаточної перемоги над українським націоналізмом, що є головною небезпекою на Україні.

Я повинен тут пригадати, що говорив тов. Сталін про великодержавний шовінізм і про його сучасні форми на XVI партз'їзді:

„Суть ухилу до великоруського шовінізму полягає в стремлінні обійти національні відмінності мови, культури, побуту; в стремлінні підготувати ліквідацію національних республік і областей; в стремлінні підірвати принцип національної рівноправності і розвінчати політику партії щодо націоналізації апарату, націоналізації преси, школи й інших державних та громадських організацій... Не може бути сумніву, що цей ухил в національному питанні, прикриваний до того ж маскою інтернаціоналізму і ім'ям Леніна, є найвитонченіший і тому найнебезпечніший вид великоруського націоналізму“.

„Чи не ясно, що наші шановні ухильники, в погоні за показним інтернаціоналізмом, попали в лапи каутськіанського соціал-шовінізму? Чи не ясно, що, стоячи за одну спільну мову в межах однієї держави, в межах СРСР, вони добиваються по суті справи відновлення привілеїв панівної раніше мови, а саме — великоруської мови? Де ж тут інтернаціоналізм?“.

Наведу ще маленьку цитату, яка стосується безпосередньо України, з прикінцевого слова тов. Сталіна на XVI партз'їзді:

„Крім того, треба взяти до уваги ще одну обставину, яка стосується до ряду національностей СРСР. Є Україна в складі СРСР. Але є й друга Україна в складі інших держав. Є Білорусь у складі СРСР. Але є друга Білорусь у складі інших держав. Чи думаєте ви, що питання про українську й білоруську мову може бути розв'язане поза врахуванням цих своєрідних умов?“.

У нас, товариші, помічається де-не-де на місцях тенденція ототожнювати перегини в українізації і саму українізацію. Окремим товаришам здається, що ліквідація перегинів означає ліквідацію українізації. Тут, скажемо, раніше було допущено перегини щодо преси. Всю пресу, що обслуговує робітників, механічно переводили на українську мову, і російські робітники в багатьох випадках залишалися без обслуговування. ЦК КП(б)У останніх місяців вжив ряд заходів до ліквідації цих перегинів. Зовсім недавно ми прийняли ухвалу про видання двох нових російських газет в Харкові й Дніпропетровському. Це треба робити, це цілком правильно. Але тепер в деяких місцях помічаються тенденції загального механічного переведення газет, що обслуговують робітників, на російську

мову. Люди вважають іноді, що віддають дань національній політиці, коли, скажемо, як у луганській газеті „Жовтневий гудок“, залишають назву українську, а весь текст роблять російським. Кому потрібна, товариші, ця декларативна українізація? Це тільки — вода на млин наших ворогів. З нею треба рішуче покінчити.

Українських робітників потрібно обслуговувати українською мовою і не слід забувати, що це переважна частина наших робітників на залізницях, копальнях, на заводах і т. ін. Оскільки в багатьох підприємствах склад пролетаріату мішаний, оскільки ми часто не маємо змоги через брак паперу, через брак друкарського приладдя, видавати паралельно газети українською і російською мовою, доводиться в одній газеті вміщати частину матеріалу українською мовою, а частину — російською. Страшного тут нічого немає. Так свого часу 1926 року, на пропозицію Л. М. Кагановича, кілька місяців виходив наш центральний орган „Комуніст“. Так виходить тепер донецька комсомольська газета. Ми запропонували випускати її, оскільки в Донбасі є величезні верстви української та російської молоді і оскільки ми не можемо видавати одночасно двох паралельних газет двома мовами — українською й російською. І так треба чинити у відповідних випадках. Механічне переведення газет, що обслуговують робітників, на російську мову було б, безперечно, головоутяпством, виявом російського великодержавного ухилу, який допомагає, ллє воду на млин головної небезпеки — українського націоналізму.

Російський націоналізм є спільник українського націоналізму, значною мірою живить його і утруднює виконання нашого основного завдання інтернаціонального виховання мас.

V

виправляти перекручення, рушити вперед україн і з а ц і ю

Виправляючи перекручення українізації, ми повинні одночасно рушити вперед саму українізацію, яка є невідіймана частина нашого соціалістичного будівництва. Близкучий період історії КП(б)У за часи боротьби проти шумськізму наочно показав, як можна щільно пов'язувати більшовицькі темпи запровадження національної політики, розв'язання позитивних завдань цієї політики з більшовицькою боротьбою на два фронти, з більшовицьким вихованням нових українських кадрів саме на досвіді цієї боротьби.

На тлі могутнього піднесення промисловості й сільського господарства України повинне розгорнутись даліше могутнє

піднесення української радянської культури разом з культурами інших народів України,

Україна нині швидкими темпами ліквідує своє відставання в сільському господарстві.

Завдання цього пленуму — забезпечити закріплення наших успіхів у цій боротьбі, в боротьбі проти української контрреволюції, мобілізувати всю партію на остаточний розгром решток цієї контрреволюції, мобілізувати всю партію на боротьбу з націоналістичними ухилами в її лавах, зокрема з ухилом Скрипника, що його характеризовано в тезах, не припиняючи і не послаблюючи боротьби з великодержавним шовінізмом, що залишається головною небезпекою в масштабі всього Радянського Союзу.

Комуністи України, і на цьому я кінчаю, повинні, нарешті, виконати гасло нашого вождя тов. Сталіна про перетворення України на зразкову республіку, повинні зробити її в сучасних умовах наростання небезпеки війни такою міцною твердиною пролетарської диктатури, що об неї розіб'ються голови всіх ворогів Радянського Союзу. (Три-валі оплески).

п. п. л ю б ч е н н о

вогонь по на- ціоналістичній контрреволюції та по націонал- ужильникам

**промова на об'єднаному листо-
падовому пленумі цк і цки кп(б)у**

Товариші! Підбиваючи підсумки проведення ленінської національної політики на Україні, підсумки боротьби КП(б)У за генеральну лінію партії, оцінюючи спроби української контрреволюції підірвати соціалістичне будівництво, підірвати пролетарську диктатуру, розглядаючи, як прислужилися ворогам у цій роботі націоналістичні ухильники, — ми на пленумі ЦК надзвичайно багато і цілком правильно віддаємо уваги тому питанню, яке місце в планах міжнародної контрреволюції посідає тепер Україна. Приділяємо ми увагу цьому питанню не випадково.

Від самого початку Жовтневої революції, від 1917-18 р.р., міжнародний імперіалізм, зокрема німецький, пробував використати буржуазну Україну для боротьби проти Жовтневої революції. Від самого початку Жовтневої революції українські націоналістичні партії: соціалісти-революціонери, соціал-демократи, соціалісти-федералісти, самостійники й ін., що з переляку перед революцією наіменувалися „соціалістичними“, йшли спільно, в блоці з міжнародною контрреволюцією. Можна прямо, не перебільшуючи, сказати, що саме українським націоналістичним партіям належить пальма першості щодо закликів сил міжнародного імперіалізму для відновлення капіталістичного ладу.

Чому ж саме на Україні концентрувалась увага міжнародного імперіалізму? Цілком зрозуміло.

Перше,—на Україні зосереджені величезні зложища вугілля, велика частина металургії Радянського Союзу, залізна й марганцева руда. На Україні велика частина підприємств за часів царизму належала франко-бельгійським, німецьким, польським, та іншим акційним товариствам і магнатам капіталу. Україна становить такий ласий шматок економічний, що кожний імперіаліст, кожний інтервент — німецький фашист чи англійський твердолобий, польський поміщик чи їхній попихач УНДОрадикал — тільки й мріє про те, як би відірвати цей міцний економічний організм від великого Радянського Союзу, щоб завдати удару економічній силі цілого Радянського Союзу, підірвати пролетарську диктатуру по цілому союзу.

Подруге,—проводити боротьбу проти пролетарської диктатури, проти країни Рад вигідніше, прикриваючись так званим національним прапором, балаканиною про визвольну боротьбу, про боротьбу за самостійність і незалежність України. Використовуючи національний прапор, світовим імперіалістам легше спантеличувати дрібнобуржуазні маси і навіть певну частину робітництва.

через відірвання України від радянського союзу до реставрації капіталізму — така програма світового імперіалізму, українських націоналістів і російських чорносотенців

Товариші, коли на початку Жовтневої революції імперіалісти в своїй боротьбі проти радянської влади використовували буржуазну Україну, якщо вже тоді й німці й французи, що вірили в можливість одним ударом вирішити долю пролетарської диктатури, намагалися спертися на так звані національні уряди окраїнних держав,—то тим більше тепер, коли зросла міць Радянського Союзу, коли навіть самі твердолобі не можуть мріяти про те, щоб одним ударом розбити Червону армію й повалити владу рад, за вихідну точку ставлять вони відірвання від Радянського Союзу України й інших радянських республік, раніш царською Росією поневолених, а нині вільних народів.

Ленін 1919 р. на VII з'їзді Рад, підбиваючи підсумки нашим перемогам, говорив, що ми в боротьбі з Антантою здобули три перемоги:

„Історія (втручання Антанти.—П. Л.) поділяється на три головних етапи, з яких кожний дає нам один по одному глибоку й міцну перемогу.

Першим етапом, природно, приступнішим і легшим для Антанти, була її спроба розправитися з Радянською Росією

з допомогою свого власного війська... Ми у неї (Антанти — П. Л.) відняли її солдатів.

... Після цієї першої перемоги настала друга епоха втручання Антанти в наші справи. На чолі кожної нації стоїть група політиків, у яких є чудовий досвід, і тому вони, програвши цю ставку, поставили ставку на інше, користаючи з свого панування над усім світом. Нема жодної країни, не лишилося тепер жодного куска земної кулі, де б фактично не панував цілком англійський, французький і американський фінансовий капітал. На цьому ґрунтувалася нова спроба, яку вони зробили,— примусити ті маленькі держави, які оточують Росію і з яких багато звільнилися та дістали змогу оголосити себе за незалежні лише під час війни — Польща, Естонія, Фінляндія, Грузія, Україна та ін.,— спробувати примусити ці маленькі держави воювати проти Росії на англійські, французькі й американські гроші“ (Ленін, т. XXIV, стор. 592, 594, 595, 596).

Друга перемога,— говорив Ленін,— полягає в тому, що ми відняли у Антанти Естонію, Фінляндію, які, не зважаючи на весь тиск Антанти, трималися нейтралітету, коли Юденіч ішов на Петроград.

Ґрунтуючись на цій оцінці Леніна, можемо сказати, що наше завдання тепер є викрити спробу імперіалістів приховати нову інтервенцію нібито боротьбою за визволення раніш поневолених народів, викрити їхню кайнову роботу, спрямовану на розпалювання національної ворожнечі серед трудящих, на відрив радянських соціалістичних республік, Радянської України насамперед від Радянського Союзу.

Товариші, які виступали на пленумі, говорили вже, що на позиції відриву Радянської України від СРСР зійшлися імперіалісти — німецькі фашисти, польські поміщики, англійські твердобі. В останньому номері органу Скоропадського „Інвестігейтор“ вміщено цікаву статтю, де він скаржиться, що ми перешкоджаємо йому провадити роботу проти комуністів на Радянській Україні, і розповідає, що ідея відновлення гетьманату користає великою популярністю та підтримкою.

„Ми певні, що настрої населення не змінився і що, як і раніш, з нетерпінням чекають на Україні повернення гетьмана. Але більшовицький терор не дає нам змоги успішно ширити нашу антикомуністичну діяльність, наша робота гальмується.

Але гетьманський рух має великий успіх і користується все більше пошаною в Румунії, Польщі і ПАСШ. В останніх місцева влада з симпатією ставиться до діяльності наших організацій і часто їм допомагає“.

На пленумі підкреслювалося вже те нове, що ми маємо на нинішньому етапі,— це, що російська контрреволюція, від кадетів до чорносотенного органу Гукасова „Возрождение“ включно, стала на позицію відірвання

України від СРСР, як засобу, як першого етапу, на їхню думку, до відновлення капіталізму на терені цілого Радянського Союзу.

Отже, товариші, не буде ніяким перебільшенням, а, навпаки, тільки констатацією факту, коли ми на пленумі ствердимо — і про це повинен знати кожний робітник і кожний колгоспник, — що лозунг, так званої буржуазної „самостійної“ України, лозунг боротьби за „незалежність“ України, а фактично за відновлення капіталізму, — став нині лозунгом російських чорносотенців, українських націоналістів, німецьких банкірів, польських поміщиків. Цей лозунг вони хочуть використати, як засіб, щоб реставрувати капіталізм на просторі цілого Радянського Союзу, щоб знову накинати ярмо поміщика та капіталіста на шию трудящим масам України, а потім трудящим масам цілого Радянського Союзу.

Вся українська контрреволюція, — від решток петлюрівських соціал-демократів, що їх очолюють Мазепа та Феденко, член виконкому II інтернаціоналу, до ундівіців, радикалів і галицьких соціал-демократів, від Скоропадського до петлюрівців, — усі вони наввипередки єдиним фронтом доводять міжнародному фашизмові, що його програма є їхня програма, що вони є вірні його слуги. Відомий багатьом з вас, бувший не раз членом петлюрівського уряду, український соціал-демократ Мазепа пише:

„Як в часи Хмельницького Україна була виразницею поступових ідей свободи проти феодального поневолення, так тепер вона мусить стати форпостом західно-європейської цивілізації проти варварських диктатур усякого типу“.

Вам цілком ясно, що говорячи про західно-європейську цивілізацію, петлюрівські соціал-демократи мають на увазі цивілізацію капіталістичну, мають на увазі відновлення капіталізму на Україні.

Голова так званого петлюрівського уряду, чи, як він іменується, начальник держави і головний отаман війська Української Народної Республіки, територію якої становлять всілякі кабаре і доми розпусти Західної Європи, Андрій Левицький пише:

„Невтомна діяльність наших людей у різних міжнародних товариствах, діяльна участь українських діячів у різних конгресах і конференціях, постійний контакт з відповідними чужоземними чинниками (читай: з генштабами, контррозвідкою, де петлюрівці працюють не погано. — П. Л.) та систематична пропаганда в світовій пресі змінили до невпізнання світову опінію про нашу справу. Вже ми не „півбільшовики“, не „теж росіяни“, вже навіть ми не „німецька“ чи „польська“ інтрига, вже нас знають, як націю, нами цікавляться, з нами починають рахуватися, як з майбутньою силою. Стара

Росія не є недавнім союзником, уже давно втратила свій авторитет могутньої держави і стала в очах світу ворогом права й правди та вічною загрозою нових конфліктів. Питання про розподіл Росії вже перестало бути таким новим та одіозним, деякі держави зрозуміли навіть, що той розподіл відповідає їхнім реальним інтересам і є кінцевим в інтересах стабілізації Сходу“ („Триzub“, 12 березня 1933 р.).

„Треба світові мир і спокій,— пише „Триzub“, — його можна мати лише тоді, коли на місці совітів, того півтрупа, стануть здорові і міцні організми державні — Україна, Кавказ, Туркестан і т. д., які, ввійшовши в коло міжнародного життя, принесуть живої, свіжої води на млин світового спокою. Без цього миру й спокою не буде“ („Триzub“, 5 березня 1933 р.).

Ось, про що мріє, що обіцяє, за що бореться Андрій Левицький. Він хоче нових соків, нової крові українського народу, щоб дати „спокій“, щоб всіляко сприяти відновленню світового капіталізму, відновленню поміщицько-капіталістичної влади на Україні.

Те саме пишуть галицькі, західноукраїнські буржуазні партії. Ундівський орган „Діло“ пише:

„Де епохальна боротьба за нові форми суспільної економіки. Загострюються великанські змагання між двома яскравими економічними системами і бачимо на очах, як той ніби суто економічний конфлікт загострюється в парі з загостренням політичних відносин. Нічого, здається, показувати, що кожний міжнародний конфлікт, який заторкує Схід Європи, автоматично актуалізує українську проблему і що з розв'язкою проблеми Сходу Європи, нерозривно зв'язаною з упадом московсько-більшовицької диктатури, сплетена тісно також розв'язка української проблеми“ („Діло“, 16 квітня 1933 року).

У боротьбі проти українських робітників і селян, у загибелі української радянської держави, в поваленні більшовицької партії, що керує цілим Радянським Союзом, забезпечує розвиток і боронить незалежність соціалістичної України, бачать ундо-радикали „розв'язання української проблеми“.

Але не тільки в Європі бігають і запевняють усіх і вся українські націоналісти, що вони боряться і боротимуться за відрив України від радянського Союзу. Бігають вони і на Далекому Сході, наймаються до японських хижаків. Про це говорив і подавав документи т. Постишев. Я хочу прочитати, яких „досягнень“, дійшли вже петлюрівці на Далекому Сході. Петлюрівський „Триzub“ пише:

„Не так давно вітали ми вихід у світ в Харбіні українського двотижневика „Листи з Далекого Сходу“. Тепер мусимо з приємністю відмітити вихід в світ там же, в Харбіні, й газети „Манджурський Вістник“, ч. 1 якого з'явилося

5 серпня ц. р. двома мовами — українською і московською...

Особливо нас радує те, що новий орган має серйозний характер, поставив собі практичні, широкі цілі, які вказують на високий рівень патріотизму українців на Далекому Сході“ („Тризуб“, 16 жовтня 1932 р. І. Затишанський).

Патріотизм на мові Левицьких. Мазеп, Феденків — це значить допомагати та організовувати нові походи проти СРСР імперіалістичних хижаків в Європі, японських розбійників на Далекому Сході, допомагати японським імперіалістам під лозунгом нібито визволення Зеленого Клину загарбати Радянський Далекий Схід.

Я думаю, що цього абсолютно досить для того, щоб показати, про що мріють і як розуміють патріотизм „патріоти“ з петлюрівського кубла й західно-українська буржуазія.

не „самостійність“ і „соборність“, а розпродаж України, поновлення ладу поміщиків і фабрикантів, — така програма українських націоналістів

Знову, як і раніше, провадять українські націоналісти свою кайнову роботу під лозунгом „національного визволення“, боротьби за „самостійність“, боротьби за „соборність“ України. Давно пора, щоб наші історики, пропагандисти, викрили до кінця перед широкими масами робітників і селян дві легенди, дві брехні, створені українськими націоналістами: перша — нібито українські буржуазні партії — есери, есдеки, есефи — боролися й борються за самостійну Україну; друга — нібито вони боролися і борються за соборність України.

Українські соціалісти-революціонери, соціал-демократи, соціалісти-федералісти ніколи до Жовтневої революції за самостійність навіть буржуазної України не боролися. Лозунг самостійної України був висунутий аж після Жовтневої революції, як лозунг оборони проти пролетарської диктатури.

Звернімося до історичних документів. Візьмемо відомий усім четвертий універсал Центральної ради, що становить основний документ „самостійності“, на який посилаються всі націоналісти. У цьому документі, визначаючи завдання установчих зборів, українські націоналісти писали:

„Щоб... ці наші устансвчі збори — найвищий господар і впорядчик землі нашої — закріпили свободу, лад і добробут конституцією незалежної української народної республіки, — на добро всього трудяшого народу, — тепер і на будучину.

Цьому найвищому нашому органу належить рішити про федеративний зв'язок з народними республіками бувшої російської держави" (IV універсал Центральної ради).

Отже, самостійність,—доки в Росії пролетарська диктатура, федерація,—з тими частинами, де існує капіталізм. Самостійність—у відношенні радянських республік, федерація—з народними (читай буржуазними) республіками.

Самостійність України мала відпасти, як тільки в Росії відновиться капіталістичний лад. Це особливо яскраво не раз потім стверджували українські соціал-демократи, есефи, есери. Ось що писали соціал-демократи 1919 року в своїй газеті „Слово“.

„Самостійність України в той час, коли її було оголошено, являлася тим тактичним кроком, який мав врятувати нас від більшовизму.

Федерація являється можливою між тими країнами, в яких об'єдналися й викристалізувалися певні державні елементи до тої степені, що вони змогли б утворити державну владу. Зараз в Росії таким об'єднанням державних елементів являється добровольча армія" (В. Садовський, газета „Слово“, ч. 5, 13 вересня 1919 р.).

Як бачите, українські соціал-демократи прямо признаються, що проголошення „самостійності“ України розглядали, як засіб порятунку від більшовизму. Денікін для них—державний елемент. З Денікіним вони готові федеруватися, самостійність непотрібна, бо це класовий спільник. „Більшовицька авантюра,—писали в травні 1919 року соціалісти-федералісти, що тепер становлять основу петлюрівського уряду, так званої УНР,—висунула ідею самостійної української держави. Рахуючися з новими реальними умовами, партія есефів визнала державність України“.

Отже, треба, щоб знали усі, особливо підрастаюча молодь, що українські націоналістичні дрібнобуржуазні і буржуазні партії за самостійну, навіть буржуазну Україну, не боролися і не могли боротися. Інтереси української буржуазії були так зв'язані з інтересами буржуазії російської, з інтересами російських банків, з фінансово-промисловим капіталом, що йти на боротьбу за самостійну буржуазну Україну, вести боротьбу проти російської буржуазії було не в інтересах української буржуазії. Вони—українська і російська буржуазія—працювали спільно, єдиним фронтом. Що це так, про це свідчать історичні факти й документи. Справді, яку позицію після Жовтневої революції посіли українські соціал-демократи і соціалісти-революціонери? Прочитаю документ, про який знає історія, але про який повинні знати всі робітники, колгоспники і особливо повинна знати

наша молодь. Генеральний секретаріат після встановлення влади Рад у Росії в своїй відозві до населення писав:

„Ми не визнаємо народних комісарів за уряд Росії, бо сила їх лише серед певної частини великоруської демократії. Народи ж Дону, Сибіру, Надволжя, України, Білорусі й Кубані не визнають народних комісарів за уряд Росії... Ведуться переговори з козацтвом про утворення центрального уряду всієї Російської республіки“ (Оповідання Генерального секретаріату з 30 листопада 1917 р.).

Отже, переговори з Доном — себто з Корніловим, Каледіним, з Кубанню, з контрреволюцією Надволжя, з Дутовим і всією російською контрреволюцією для утворення центрального уряду. Для чого? Може, щоб врятувати самостійність України? Ні, для боротьби з робітниками й селянами, щоб врятувати капіталістичний лад. Історія знає, що 1919 року петлюрівці й уряд Західної Української Народної Республіки провадили переговори з Денікіним про союз. Наслідком переговорів був прямий перехід галицької армії на бік Денікіна. Історія знає переговори українських націоналістів з Савінковим, з Врангелем.

Отже, як бачимо, в боротьбі проти пролетарської диктатури, проти робітників і селян Росії та України був спільний фронт української і російської контрреволюції. Андрій Левицький писав 1920 року Петлюрі:

„Князь Сапега запропонував навіть мені посередництво в переговорах їхніх з Врангелем і проектує побачення мое з генералом Марковим у його присутності. Я надаю великого значення цій делегації Врангеля і хотів би використати її прибуття до Варшави. Тепер ще не легко досягти чогось конкретного, бо зараз Врангель почуває себе значно сильнішим, ніж у той час, коли надсилав до нас делегацію, але зараз єдиний шлях до всесвітнього визнання України — через Врангеля, і цей шлях ми повинні використати“ (Лист Андрія Левицького до С. Петлюри).

Так виглядає „боротьба“ українських націоналістів за „самостійність“ буржуазної України.

Друга легенда, друга брехня, що її створили українські націоналісти для прикриття контрреволюційної роботи — це твердження про те, нібито вони боролися і боряться за соборність України. На гачок лозунгу соборної України спіймали не одного. З націоналістичних ухильників спіймали і Миколу Скрипника. Саме Скрипник використовував лозунг соборності не для боротьби з націоналістами, а для підриву пролетарської диктатури.

Товариші! Увесь світ знає, що буржуазія Західної України ухвалила так званий варшавський договір, який підписав Петлюра і за яким Галичину віддано на поталу польським поміщикам. Увесь світ знає, що українська буржуазія, соціал-

демократи, есери — вся петлюрівщина багато років перебувають на утриманні польських фашистів. Усім відомо, що ундовці й радикали самовіддано допомагали жандармерії громити селянські повстання, що українські націоналісти, як заявив представник дефензиви на процесі вбивців Голувка, в необмеженій кількості пропонують свої послуги поліції. Оже, ясно, той, хто служить дефензиві, польським поміщикам, — а їм служать українські наці налісти, — не може боротися за національне визволення Західної України, за звільнення її спід кормиги польського поміщика й буржуазії.

Товариші, не успівши дорватися до влади, Петлюра ствердив приєднання Бесарабії до Румунії. Ось що пише румунська газета „Курієрул“, а петлюрівський „Тризуб“ із захопленням передруковує.

„Україна — це наша сусідка, з якою нас в'яжуть стільки споминів. Їй віддавали ми наших князівен, як наприклад, Тимошеві. Наш Дука і наш Підкова там колись гетьманували. Київські школи широко відчиняли двері для нашої молоді, що прагнула науки. За те ми дали їм молдавського князя Петра Могилу, великого організатора українського церковного і культурного життя. Україна — це наша сусідка, що ставши незалежною, не завагалася визнати наші права на Молдавію до Дністра, і яка завжди буде нашою природною союзницею проти імперіалістичних тенденцій Москви.“ („Тризуб“, 11 вересня 1932 року).

Ствердили українські націоналісти приєднання до Румунії й Буковини. Ось вона „незалежна“ сусідка Україна, що, ставши „незалежною“, визнала права Румунії до Дністра, і не дивно, що так побиваються за „незалежність“ України румунські бояри. А, приєднавши до Румунії й Буковину, українські націоналісти чесно служать румунським боярам. У їхньому списку йшли вони до парламенту, великі здібності виявили вони в поліційній службі. А Закарпатська Україна? Закарпатську Україну віддали українські націоналісти Чехії. Буковина й українські землі за Дністром — Румунії. Закарпатська Україна — Чехії; Західна Україна — польським панам — так виглядає „боротьба“ українських націоналістів за соборність України. І не дарма барон Василько, посол петлюрівський, писав свого часу:

„Страх, який має Румунія і Польща перед відновленням великої Росії, і економічні інтереси, які має Чехія в утворенні української держави, піддержують симпатії тих трьох держав до української ідеї, але цілком природно, жадають вони відповідної заплати. В „Руська Країна“ застерегла вже це собі Чехо-Словаччина: Бесарабія і Буковина є гонорар для Румунії; лишається ще Польща, котра добре знає, як то для нас є потрібно, щоб польські дипломати заступилися за нашу

справу перед Антантою, а також вона добре знає, що спеціально Румунія не буде з нами задалеко вдаватися без порозуміння з Польщею, і з тої причини буде певне жадати найбільшої заплати. Хоч дорогі здаються всі адвокати, я обстоюю за уділення тих гонорарів" (лист барона Василька).

Треба, щоб наші історики й пропагандисти більш рішуче викривали брехню, створену українськими націоналістами, нібито вони провадять боротьбу за соборність України.

За що ж боролися і за що боряться тепер українські націоналісти—недобитки українських соціалістів-революціонерів, соціал-демократів, ундовці, радикали й так зване УВО? Вони боролися й боряться за реставрацію капіталістичного ладу. Вони боряться за повалення пролетарської диктатури, за повернення поміщика, капіталіста. Ось що писав 1920 року той же славнозвісний Андрій Левицький:

„Бачився я з князем Сапегою. Як „консерватист“—він ворог більшовиків, а як український поміщик—він розуміє легше других необхідність для Польщі існування незалежної української держави" (лист Андрія Левицького до головного отамана Симона Петлюри).

Вслухайтесь тільки в ці слова: „як український поміщик, він розуміє легше других необхідність для Польщі існування незалежної української держави". Отже ясно, якої незалежної української держави хочуть Левицькі, Мартоси, Мазепи і Сапегі. Вони хочуть такої „незалежної" України, де будуть знову царювати Сапегі, Радзівілі, Сангушки, Потоцькі та інша наволоч поміщиків і капіталістів, панів і підпанків.

Ще 1920 року т. Сталін у статті „Жовтневий переворот і національне питання" писав:

„Боротьба окраїнних „урядів" була і лишається боротьбою буржуазної контрреволюції проти соціалізму. Національний прапор пристібують лише для обману мас, як популярний прапор, зручний для прикриття контрреволюційних замислів національної буржуазії".

Безперечно, українська буржуазія дала класичні зразки використання так званого національного прапора для боротьби проти пролетарської революції.

жовтнева революція, спілка російських і українських робітників і забезпечили незалежність України

Хто ж боровся за справжню незалежність України, за справді вільну Україну, за національне й соціальне розкріпачення українських трудящих? Тільки робітничий клас України й Росії, тільки комуністична партія. Без бойової спілки українських робітників з російськими робітниками, без провodu комуністичної партії ніколи не перемогла б пролетарська

революція, а без перемоги пролетарської революції не було б Радянської України, справді незалежної держави українських робітників і селян, складової частини великого Радянського Союзу.

Я хочу навести надзвичайно яскраву цитату Леніна з статті, написаної 1913 року під час боротьби з Юркевичем та іншими націоналістами. Ленін писав:

„При єдиній дії пролетарів великоруських і українських вільна Україна можлива, без такої єдності про неї не може бути й мови“ (1913 р. в „Просвещении“, т. XVII, стор. 142).

От що треба пам'ятати кожному робітникові, кожному колгоспникові; я вже не кажу, що це треба пам'ятати кожному комуністові і комсомольцеві: без єдності дій пролетарів російських і українських існування вільної України неможливе. Якщо про це забули деякі комуністи, що пограпили на гачок націоналістів, то вороги наші про це не забули. Тому вони з такою завзятістю, з такою силою боряться за розрив єдності робітників російських і українських, за розрив тієї спілки, що народилася в боротьбі з царизмом проти капіталістів усіх мастей, цементувалася в громадянській війні, полита кров'ю українських і російських робітників, тієї спілки, що привела нас до створення великого Союзу Рад, забезпечила нам можливість могутнього розвитку Радянського Союзу і зокрема складової однієї з найважливіших його частин—Української Радянської Соціалістичної Республіки.

У громадянській війні розбили ми українську контрреволюцію. Але це не значить, що вона склала свою зброю. Боротьби українська контрреволюція ніколи не припиняла, але на різних етапах соціалістичного будівництва різно провадила її.

Пригадайте 1926 рік. 1926 року ми розгорнули індустріалізацію країни. Українська буржуазія виступила проти індустріалізації,—ми мали пожвавлення української контрреволюції, пожвавлення активності куркульства. Це пожвавлення відразу таки далось в знаки, і в лавах нашої партії сформувався націоналістичний ухил на чолі з Шумським, що теж виступив проти будівництва Дніпрельстану.

Прихід 1926 р. до влади в Польщі Пілсудського теж активізував українську контрреволюцію.

КП(б)У, що сконсолідувалася тоді, за проводом тов. Л. М. Кагановича, викрила націоналістичний ухил на чолі з Шумським на самому початку його існування і розгромила його.

Сила наша полягала тоді в тому, що ЦК КП(б)У за проводом т. Кагановича побачив політичну основу у тій нібито літературній платформі, що її шумськісти спробували пропагувати. Сила наша була тоді в тому, що коли Хвильовий писав у „Вопліте“ про розрив „тільки“ української літератури з

російською літературою, ми нашим ворогам сказали: мова йде про єдність українських і російських робітників і селян, про розрив політичного союзу України і радянської Росії, ви виступаєте як націоналісти, як агенти фашизму. Шумськізм вчасно й цілком був розгромлений.

КП(б)У виявила тоді більшовицьку прозорливість, більшовицьку пильність.

активізація української контр- революції і наші помилки

З переходом до суцільної колективізації 1929 р. і ліквідації на цій основі куркульства як класу ворог знов активізувався. Розставлені попередніх часів його кадри, що провадили глибоку підпільну роботу, почали готуватися до збройного повстання.

ДПУ викрило тоді українську контрреволюційну організацію, зв'язану з керівними колами, — польськими і німецькими — СВУ. Одному загону української контрреволюції завдали ми тоді сильного удару. Але цього мало. Ми повинні були бачити, цього нас учив досвід громадянської війни, досвід тієї боротьби, що ми її на Україні провели, повинні були знати, що ліквідація куркульства, цієї основної бази українських націоналістів, неминуче викличе нову активізацію української націоналістичної контрреволюції, яка, спираючись на куркулів і на свої ще не розгромлені кадри, поспробує провадити боротьбу проти нас, проти колективізації. Сила ленінського керівництва полягає в тому, щоб не факти тільки констатувати, а передбачити події.

Перша помилка КП(б)У і ЦК КП(б)У полягає в тому, що ми цього не передбачили, як не передбачили зміни тактики ворога — діяти „тихою сапою“. А не передбачивши цього, ми не поставили руба перед усією парторганізацією питання про те, що на нинішньому етапі в боротьбі за суцільну колективізацію ви зустрінетеся в колгоспах, у земельних органах, в НКО і інших організаціях з „роботою“ недобитків буржуазних і дрібнобуржуазних українських націоналістичних партій, які під націоналістичними лозунгами будуть провадити свою підривну роботу. А не зробивши цього, ми не змобілізували більшовицької пильності парторганізації.

Сила керування полягає в тому, щоб уміти бачити основне, уміти узагальнювати нібито дрібні, але такі, які сигналізують це основне, факти. У нас був цілий ряд фактів, цілий ряд сигналів на різних ділянках, зокрема і, насамперед, на фронті колективізації, хлібозаготівель, що виразно показували нам наростання роботи українських націоналістів.

І треба прямо сказати, слабкість наша і помилка наша, комуністичної партії України і її ЦК полягала в тому, що ми цих фактів не узагальнили і належних висновків з цього не зробили.

Помилка наша, комуністичної партії України та її ЦК, полягала в тому (пов'язана вона, безперечно, з попередніми), що ми прогавили наростання націоналістичного ухилу в середині партії, на чолі з Скрипником, не зважаючи на те, що мали перед собою записані й видруковані націоналістичні погляди самого Скрипника і його шкілки в багатьох вирішальних питаннях пролетарської революції.

Я повинен прямо сказати, що ніколи українська контрреволюція не мала можливості в літературі, у друкованих працях так відверто оформлювати, хоч і не зведено в один документ, свої позиції, як це вона зробила останніх років, використавши Скрипника і його школу.

Прогавивши оформлення цього ухилу, не вдавши по відвертій націоналістичній пропаганді, не викривши помилку Скрипника, не розгромивши ті кадри, які його оточували і більшість яких були або шпигуни або їхні помічники, ми не змогли вдарити по тих кублах української контрреволюції, що були розставлені дуже часто за допомогою Скрипника, іноді без нього, в НКО, ВУАМЛІН'і, в УРЕ, в Академії наук і т. д.

Наша вина полягає і в тому, що ми Скрипника, який мав звання народного комісара освіти, зробили директором ВУАМЛІН'у, зробили його керівником Асоціації істориків, секретарем фракції Академії наук, головним редактором УРЕ. Одне слово, розставляти людей він мав змогу, не меншу змогу мав пропагувати усно й друковано свої націоналістичні погляди. Для цього потрібні були тільки бажання і наполегливість, а Скрипникові не можна відмовити в наполегливості.

Тов. Постишев розказував тут, як Скрипник боровся за Бадана.

Можна було б назвати десятки фактів наполегливості в обороні націоналістів. Візьміть Курбаса. Скрипник на Політбюрі поставив спеціально питання про те, щоб прийняти Курбаса до партії. Коли Політбюро відмовило йому і доручило Скрипникові передати Курбасові, що ми його прийняти до партії не можемо, Скрипник одмовився виконати доручення, і довелося доручати іншому.

Напосідливо тягнув він до партії професора Лозинського, члена центру УВО. Вже наприкінці 1932 р. викликав він до себе секретаря осередку, вимагаючи прийняти Лозинського до партії.

З великою завзятістю вимагав він від Політбюра дати дозвіл на ввіз 1.500 вчителів із Західної України, тому, бачи-

те, що у НКО кадрів не вистачає. Тепер абсолютно ясно, що Скрипник виконував тоді, сам того не знаючи, пряме доручення УВО. 1.500 вчителів, дібраних Баданами, це були б 1.500 офіцерів і підофіцерів, шпигунів і військових агентів.

Товариші, я сказав що КП(б)У прогавила оформлення націоналістичного ухилу, тому вона його не викрила і не розгромила його націоналістичної платформи. Аж після червневого пленуму, після виступу тов. Постишева ми на всю широчінь поставили питання і розгромили платформу Скрипника та його шкілки.

**основні пункти платформи
націоналістичного ухилу, що
його очолював скрипник**

Я хочу зупинитися зараз на окремих основних пунктах націоналістичних настав Скрипника і ухилу, який він очолював, щоб було ясно, що списані вони були в українських націоналістів, служили вони українській контрреволюції.

Перше. Українська націоналістична контрреволюція, особливо в боротьбі за молодь, дбає за те, щоб затушувати контрреволюційну роль українських націоналістичних партій — есерів, соціал-демократів, есефів — прикрасити Центральну раду, показати той період, як період боротьби за національне визволення. Українські націоналісти готові визнати, що Центральна рада зробила помилку, покликавши німців на Україну 1918 року; для них важливо тільки довести, що за Центральною радою стояли маси України.

Повинен вам сказати, що Скрипник працював досить над тим, щоб прикрасити український націоналістичний рух і українські дрібнобуржуазні партії. На пленумі тов. Косіор уже цитував, що писав Скрипник про Центральну раду. Я тільки хочу прочитати ще одне місце:

„Тільки уряд Радянської республіки, і лише він один, визнає за українським народом всі права на самовизначення — як культурні, так і державні, всі ті права, що їх вимагала до того часу українська Центральна рада“.

„Перед нею стояли широкі можливості — працювати на користь національного відродження в межах української республіки спільно з радянським урядом“ (Скрипник, том 1).

Хто міг, хто насмілювався б у радянській, у комуністичній пресі написати таку брехню, що обілює Центральну раду, цей штаб української контрреволюції? Ніхто! Тільки Скрипник, користуючись з безконтрольності, міг написати таку річ. Більше того, Скрипник навіть з Яворським не погоджувався в оцінці Центральної ради. Вже 1929 р., нібито критикуючи Яворського, він писав:

„У тов. Яворського на стор. 341 говориться, що пролетаріат чи пролетарські маси не підтримували Центральну раду. Це твердження історично неправильне, бо був час і, досить довгий, і досить значний, це до Жовтневої революції, коли пролетаріат підтримував Центральну раду.

Отже, підкреслення тов. Яворського про націоналістичний характер Центральної ради у дальші місяці... лютневої революції неправильне... (Скрипник, т. I, стор. 405).

Як бачимо, Скрипник зробив більшовицьку партію спілником Центральної ради. Його учні — Сухино-Хоменко та інші — писали, що більшовики були „родичами“ Центральної ради.

Скрипник доводить, що пролетаріат підтримував Центральну раду, і навіть заперечує твердження Яворського про націоналістичний її характер. Так центр українського куркульства, націоналістичних буржуазних і дрібнобуржуазних партій перетворили трохи не в орган радвлади.

Друге. Українські націоналісти всіх зусиль докладають, щоб підірвати довір'я до нашої партії, як до єдиної партії, що провадить послідовно ленінську національну політику, як до партії, що забезпечила соціальне й національне розквітавання українських трудящих мас.

Я повинен сказати, що націоналістичні ухильники на чолі з Скрипником добре попрацювали над реалізацією цієї націоналістичної настави. Ось що писав Скрипник про нашу партію:

„Для більшості членів нашої партії — України, як національної одиниці, не існувало. Була Малоросія, нерозривна частина єдиної неподільної Росії, щось невиразне як особливим характером своїх стосунків до Росії, так і щодо самої своєї території та навіть мови“ (Скрипник, т. I, стор. 291).

Отже, за Скрипником, більшовики розглядали Україну тільки як Малоросію. Більшовицькій партії, партії Леніна — Сталіна підкинув Скрипник чорносотенну програму.

1928 р. Скрипник говорив:

„Наша КП(б)У досить довгі роки стояла на досить неправильній точці погляду в українському національному питанні, хоч і була цілком згідна з Леніном, цілковито підписувалась під його засадами національного питання“ (том II, ч. 2, стор. 122).

Пряме, як бачите, обвинувачення в дворушництві: мовляв, під постановами підписувалися, а національної ленінської політики не провадили. Так клепає на партію, прислугуючись ворогам, Скрипник.

Третє. Націоналісти дбають про те, щоб підірвати довір'я до російського пролетаріату, до російського робітничого класу

від українських трудящих. Я повинен сказати, що й тут Скрипник та його шкілка прислужилися їм:

„Наша трагедія на Україні—писав Скрипник,—є саме в тому, щоб за допомогою робітничого класу російської національності, або русифікованого, що зневажливо ставиться, коли трохи натякнуті на українську мову й українську культуру, за допомогою його й силами його завоювати собі селянство і сільський пролетаріат. І ця людність, за національним складом українська, через складні історичні умови насторожливо й недовіливо ставиться до всього російського „московського“.

(Скрипник. т II. ч. I, стор. 24).

Як бачите, російський пролетаріат не тільки не вождь, не тільки не керівник пролетарської революції, не тільки не реалізатор ленінської національної політики, а він, за Скрипником, зневажливо ставиться до української мови і до української культури.

Четверте. Українські націоналісти намагаються, прикриваючись національним прапором, затушкувати класові суперечності, штовхають деяких комуністів, як правильно сказав тов. Постишев, на шлях поєднання інтернаціоналізму й націоналізму, тобто на шлях капітуляції перед націоналізмом. Я повинен сказати, що Скрипник та його шкілка і тут прислужилися націоналістам своїм твердженням і своєю пронагандою „націоналбільшовизму“.

„Те, що є, з чого виходимо, те, з чим спіткаємося в нашій роботі, те, з чим маємо всю нашу діяльність,—це тимчасові, це своєрідні умови кожної окремої нації в її прагненні до єдиної мети—комунізму“ (Скрипник. З промови на нараді викладачів нацпитання).

Виявляється, що не пролетаріат бореться за комунізм, а нація в цілому пре і не спинити її (сміх).

П'яте. Націоналісти всіляко боряться за те, щоб підмінити інтернаціональне виховання нашої молоді на націоналістичне виховання, щоб підмінити класову свідомість на „національну свідомість“. Ви знаєте, що керівник шкільної секції СВУ Дурдуківський свого часу говорив: „Ми нічого не робили, ми тільки дбали про розвиток національної свідомості“. І от, народний комісар освіти Скрипник, керівник культурного фронту, теж дав лозунг, що цілком відповідає настанам націоналістів. На всеукраїнській нараді працівників нацменшостей Скрипник виступив з такою вимогою до вчителів і інших працівників:

„Наше завдання—так поставити нашу роботу, так провадити й розгортати її, щоб трудящі маси кожної національності якомога ширше розвивали свою національну свідомість“ (Скрипник. Промова на всеукраїнській нараді працівників нацменшостей).

Після проголошення такого лозунгу кожний учитель, що співчував націоналістам, мав право йти і відкрито, на Скрипника спираючись, розвивати в школах національну, тобто націоналістичну свідомість.

От п'ять пунктів, пунктів вирішальних у контрреволюційній роботі українських націоналістів, спрямованих на послаблення зв'язків радянської України з іншими радянськими республіками, на підготову до інтервенції, на відрив України від Радянського Союзу. Скрипник і новий націоналістичний ухил, який він очолював, грали на руку українським націоналістам в їхній підіривній діяльності.

Для того, щоб виправити припущені нами помилки,— а ми їх виправляємо і розгорнули вже роботу,— нам треба справді побільшовицькому широко політично роз'яснити всій КП(б)У, комсомольській організації, робітникам і колгоспникам політичні й теоретичні помилки, які були нароблені, розвінчати, розкритикувати, розбити програму націоналістичних ухильників, яка, на превеликий жаль, через друковані праці Скрипника і його учнів була широко розповсюджена.

**винниченко — побратим петлюри
і коновальця — боронить спіль-
них на гарячому контрреволюціонерів і націоналістичних
ухильників**

Окремо хочу зупинитися ще на двох листах: на листі відомого вам пана Винниченка, якого він написав до Політбюра ЦК КП(б)У та ЦК ВКП(б), і на листі кандидата ЦК КП(б)У Івана Сірка.

Ми дістали від Винниченка великого листа, датованого 15 вересня 1933 р. Стурбований промовою т. Попова на харківському активі, побачивши, що КП(б)У поставила питання про розгром тих кадрів, які добирали з активною участю Винниченка, прочитавши промову і, мабуть, одержавши відомості, що голову тих кадрів забрано і посаджено, Винниченко вирішив написати листа. Про що він пише?

„Керівний центр компартії на Україні протягом майже всієї революції всіма, які є в його розпорядженні, засобами усуває мене від участі в боротьбі за соціалізм і в будівництві його в СРСР лише з тієї причини, що я — українець.

Спробуймо поглянути, коли це саме Володимира Винниченка КП(б)У усувала від участі в боротьбі за соціалізм.

Усім відомо, що 1917 року Винниченко був головою Генерального секретаріату, намагався „широко“ будувати „соціалізм“, для цього, як видно з документа, що я вам читав, надсилав делегатів для переговорів з контрреволюційним Доном і Ку-

банню, хотів утворити центральний уряд Росії для боротьби з Радою Народних Комісарів.

Справді, комуністична партія, робітники і селяни України усунули тоді Винниченка від такої активної участі в будівництві „соціалізму“ (сміх, оплески), забравши Київ і вигнавши звідти Генеральний секретаріат. Історія знає ще факти активної участі Винниченка, правда, не в будівництві соціалізму, а в боротьбі за реставрацію капіталізму. У мене в руках оригінал листа до Винниченка, писаний 1918 р. Полтавцем-Остряницею, тодішнім помічником гетьмана Скоропадського, що тепер, як „самостійний“ гетьман, перебуває в Мюнхені. Що писав Полтавець-Остряниця до Винниченка?

„Шановному панові Винниченкові. Український клуб, Пушк. № 1.

Вельможний пане Добродію!

Я певен, що ви втратили надію одержати від мене якоїнебудь звістки з приводу всіх тих балачок, які велись задля побачення його світлості з Національним Союзом.

Повинен вам сказати так, що мною з першого ж дня приїзду з Германії його світлості, питання було поставлено на перший план, і в балачці з п. Гетьманом я ввесь час вказував на це свідання як на важливий крок в будіванні України й як на той перший міст, через який його світлість зможе лицем до лиця стати до свого народу. В цій балачці велику підтримку дали мені ті надзвичайно гарні обставини, які склались в Германії для України, за час перебування там його світлості.

Як результат всього цього, я повинен сказати вам, що його світлість, отримавши твердий ґрунт, з приводу самостійності України, в Германії й навіть нариси в майбутнім управлінні Україною й конструкцію будучої влади, щиро й дуже прихильно відн сся до цього зближення, і передав мені, що як тільки розв'яже деякі негайні питання, які набігли за час його відсутності, зараз же попрохає представників Національного Союзу, з якими вважає його світлість за велику вагу й приємність побалакати про той стан, який склався на Україні за час гетьманування його світлості“.

Писалося це на початку жовтня 1918 р., коли у пана гетьмана горіла земля під ногами і коли Винниченко та Національний Союз бігали до пана гетьмана, пропонуючи свої послуги врятувати його. Справді, Винниченко має рацію скаржитися, що комуністи, робітники й селяни України, поваливши гетьмана, перешкодили йому активно „будувати соціалізм“.

Винниченко був головою директорії і разом з-Петлюрою, Коновальцем — командиром осадного корпусу, нинішнім керівником УВО — років 1918—1919 ще раз показав, який „соціалізм“ будувати він хоче. У Києві й по всій Україні були тоді розстріляні тисячі робітників та селян. Винниченко і Петлюра постріляли тих своїх вчорашніх товаришів, які перейшли з

дав УСД до комуністичної партії, як наприклад, Врублевського. Справді, комуністична партія, робітники й селяни знову перешкодили Винниченкові, вигнавши директорію за межі України.

Але українські робітники й селяни виганяли Винниченка не як українця, а як націоналіста, контрреволюціонера, союзника гетьмана, побратима Петлюри, Коновальця, як того, хто керував боротьбою за відновлення влади поміщиків і капіталістів на Україні. Винниченко прикидається тепер ягнятком і пише: „Все мое розходження з партією було тільки з приводу національної політики, яку сама партія потім визнала неправильною, виправивши її“. Гетьманський попихач, друг і товариш Петлюри, голова контрреволюційної директорії удає, ніби розбіжність була тільки в національному питанні, та й то тому, що помилялися більшовики.

Ще і ще раз хоче Винниченко довести, нібито більшовики змінили свою національну політику, а йому й змінити нічого не треба було у своїй брошурі „Поворот на Україну“, що безперечно була платформою для тих елементів, які поверталися на Україну для контрреволюційної роботи. Винниченко писав: не зміняйте мети, зміняйте тактику.

...„Розуміється, я ніколи не мав ні на хвилину потреби міняти цю ціль мого життя.

І коли мої противники не цілковито дурні люди, то вони, звичайно, не маючи ні одного доказу, не посміють закидати мені цю мінливість.

Таким чином, мова може бути тільки про мінливість у тактиці, в способах, в методах досягнення незмінної мети“.

Отже, 1926 року Винниченко ще раз продекларував, що він, як і раніш, боротиметься за реставрацію капіталізму. В цій брошурі давав він своїй агентурі пряму директиву: піднімайте націоналістичну стихію на захоплення державних і культурних установ Радянської України.

„І що певніше, що принципіальніше компартія України поведе злиття всіх сторін державного життя України з національною стихією, що безсумнівно в національному сенсі стане весь апарат усього життя (економічного, політичного, культурного, професіонального і т. д.), то ближчою й ближчою стане радянська влада до мас, то більше й більше ставатиме по національності своєю“.

І після цього Винниченко думає, що зможе приспати нашу пильність, думає, що ми повіримо, ніби у нього немає ніяких розбіжностей з нами. Винниченко в листі дуже ображається, чому свого часу „Известия“ опублікували, що він разом з Григор'євим працює на користь закордонним контррозвідкам, на користь інтервентам, чому не дали спростовання. Винниченко пише, що йому дехто пояснив...

Косіор:—Раковський, якщо вірити Винниченкові.

Любченко:... що йому Раковський пояснив: спростовання не дають тому, що не хочуть дискредитувати того товариша, який написав це.

„... спростовання в пресі цього несправедливого, незаслуженого, що плямує мою політичну честь, а, головне, вредоносного для революції на Україні обвинувачення він добитися не міг. Чому? Та тому, мовляв, що спростовання зачепило б чиесь особисте самолюбство, бути не могло, щоб зза особистого самолюбства окремих осіб, які помиляються, керівні кадри допустили б таку кричущу, грубу помилку і не побажали б виправити її. Була, очевидно, якась інша причина“.

Так, звичайно, була інша причина. Не спростували тому, що не було ніякої помилки. Не спростували тому, що знали, що Винниченко на еміграції ніколи не припиняв своєї контрреволюційної роботи проти країни Рад. Ми знаємо тепер не тільки про його змови з Григор'євим, а й про спільну роботу з Коновальцем.

Товариші, свого часу була дуже поширена чутка — її навіть деякі комуністи повторювали, — що Винниченко, мовляв, під час процесу вбивці Петлюри виступав проти Петлюри. Давайте подивимось, з яких мотивів він це зробив.

„Головна річ у тому, — писав Винниченко в брошурі „Поворот на Україну“, — щоб у цьому процесі не було запламовано нашими ворогами честі нашої соціалістичної та історично-національної боротьби, ні ідеї української самостійної державності, як прагнення цілковитої всебічної національної волі“ (стор. 31).

Отже побачивши, що поруч Петлюри можуть посадити на лаву підсудних його, Винниченка, як організатора контрреволюції, погромів, можуть посадити так званий український національний рух, Винниченко спішить ціною удару по Петлюрі реабілітувати петлюрівщину. І після всього цього організатор української контрреволюції удає з себе жертву руського націоналізму:

„Якщо я приносимий у жертву руському націоналізмові, якщо мої сили відштовхуються від роботи для соціалізму тільки тому, що вони — українські, якщо для того, щоб відштовхнути мене, свідомо йдуть на заподіяння шкоди соціалізмові, то чи нема цієї ж самої політики відносно і інших українських сил, і то тільки тому, що вони — українські? Чи нема і в інших відношеннях жертв руському націоналізмові, на шкоду соціалізмові?“

„Я не знаю всіх умов і причин смерті таких видатних і цінних людей на Україні, як Хвильовий і Скрипник, але мені, як і всім, ясно, що сталася вона на ґрунті національних відносин і конфліктів“.

Тепер ясно, куди гне Винниченко. Боротьбу нашу проти української контрреволюції, проти націоналістичних ухильників, він хоче змалювати, як боротьбу проти українців. Стара потріпана тактика, нічого не вийде з неї. Даремно Винниченко витончено по націоналістичному пише, що робимо ми це, „піддаючись владі підсвідомих відчужень“. Можемо заспокоїти Винниченка. Робимо ми це цілком свідомо. Боротьба з націоналістами усіх мастей — українськими й російськими — боротьба з Винниченками, Мазепами, Коновальцями є складова частина боротьби за збудування соціалізму.

Тепер про другий, не менш цікавий лист — лист кандидата ЦК КП(б)У Сірка Івана. В своєму листі Іван Сірко приділив надзвичайно багато місця вихвалюванню Василя Сірка. Забув тільки він сказати, яку участь брав В. Сірко разом з Шумським і Максимовичем у розламі КПЗУ. Розписавши всі „заслуги“ В. Сірка, Іван Сірко кінчає: „його арештом вражений і вважаю його неправильним“.

Подумайте, товариші! Органи державної охорони викрили контрреволюційні організації УВО, боротьбистсько-укапістську групу, есерівську, блок українських есерів з російськими меншовиками й есерами. Як повинен реагувати на це член партії, а тим більше кандидат ЦК партії? Комуніст міг тільки, як то ми бачили на харківському міському активі, надіслати привітання і подяку тов. Балицькому, — органам державної охорони (голоси з місця: Правильно! Гучні оплески).

А кандидат ЦК КП(б)У Іван Сірко в листі до Політбюра не знайшов нічого іншого сказати, як визнати цей арешт за неправильний. Іван Сірко має і своє пояснення причин, чому провадяться арешти українських націоналістів. Він пише:

„Тов. Постишев якось на пленумі ЦК КП(б)У говорив, що кожен комуніст повинен працювати під контролем партії. Це більшовицька істина, і я її з усією наполегливістю проводжу. Одна річ контроль, друга — недовір'я тому, що ти з галичан“.

Постишев: — Ач, те саме, що Винниченко пише.

Любченко: — Правильно. Винниченко пише, що йому не дають можливості працювати тому, що він українець, а кандидат ЦК КП(б)У заявляє: „не довіряють тому, що ти з галичан“. Отже, за Іваном Сірком, заарештовують не контрреволюціонерів, не шпигунів, хоч вони й походять з Галичини, а просто тому, що вони галичани.

„Працювати, та ще на керівній роботі, — пише тов. Сірко, — партійній або іншій, робити вигляд, що я цими справами не цікавлюся, — не можу. Тому поза залежністю від справи тов. Сірка В. прошу негайно мене зняти з роботи, яку я займаю“.

Це вже демонстрація, протест проти тих заходів, що їх партія вживає для розгрому української контрреволюції, для

розгрому націоналістичного ухилу в середині партії. Чи потрапив Іван Сірко в шлею до націоналістів, я не знаю, але що він побіг підбігом поруч їх, це не підлягає ніякому сумніву. (Голоси: Правильно! Сміх).

Товариші, на пленумі ЦК досить ясно доведено, чому український націоналістичний ухил є нині головна небезпека. Тов. Косіор і тов. Постишев чітко також поставили питання про те, чого це вимагає від нас. Це вимагає нещадного удару по українській контрреволюції, по українських націоналістичних ухильниках. Посилення удару по українському націоналізму абсолютно не значить, що ми хоч на одну хвилину зменшимо удар по російському націоналізму.

Україна дійшла величезних успіхів. Українська радянська республіка, країна вугілля, чавуну і сталі, залізної й марганцевої руди, Україна цукру й хліба, Україна, створена робітниками й селянами, освітлена дніпрельстанівськими вогнями, стоїть, як могутня, складова частина непереможного Радянського Союзу — фортеці світової соціалістичної революції.

І коли на новому піднесенні ми бачимо, як ворог, бажаючи затримати це піднесення, готує проти нас, спільно з імперіалістами всіляких гатунків, удар, ми, як вірні солдати партії Леніна і Сталіна, ми, як більшовики, які почувають всю вагу й значення своєї роботи, будемо ще більше битися за зміцнення Української Радянської Республіки, складової частини Радянського Союзу, за розгром всякої контрреволюції — української, російської, за розгром решток куркульства, за остаточну перемогу більшовизму в усьому світі. (Бурхливі оплески).

Ю Р І Й К О С Т Ю К

літературному рухові донбасу— темпи ізовових

**до підсумків вседонецького з'їзду
радянських письменників
і літгуртківців**

Хто не чув про найкращого вибійника нового механізованого соціалістичного Донбасу—Микиту Ізотова? Його знає вся соціалістична країна.

Працювати так, як Микита Ізотов, стало гаслом боротьби за темпи, за якість роботи, за більшовицьке освоєння найдосконалішої техніки. І на багатьох інших ділянках соцбудівництва є такі ж герої більшовицьких темпів, соціалістичного ставлення до праці. Зокрема в сільському господарстві, під зміцненим проводом української партійної організації, Ізотови колгоспних і радгоспних ланів показали цього року зразки соціалістичних форм, методів праці, опанування складної с.-г. техніки, в боротьбі за успішне здійснення гасла тов. Сталіна—зробити всі колгоспи більшовицькими, всіх колгоспників заможними. Як наслідок цього, ми маємо факт, що, УСРР до жовтневих свят ц. року виконала річний план хлібоздачі, ставши в шерг передових республік Радянського Союзу.

Величезні перемоги, що ми їх маємо в країні рад, великою мірою завдячені небаченій досі більшовицькій роботі Ізотових під керуванням партії на всіх ділянках соціалістичного будівництва.

Але образи Ізовових, попри всі величезні досягнення радянської літератури, не показані на ввесь зріст у творах радянських, пролетарських письменників. Пролетарські, радянські письменники не виконали ще на сьогодні одної з важливих вимог партії, лєнінського комсомолу про створення образу героя епохи будівництва соціалізму.

Виконання цього завдання цілковито забезпечують більшовицькі темпи здійснення постанови ЦК ВКП(б) з 23 квітня 1932 року про перебудову літературно-художніх організацій.

«Ленінське гасло про те, що „літературна справа повинна стати частиною загально-пролетарської справи“, як ніколи, успішно здійснюються в нашій практиці.

Більшовицька преса, зокрема газети, од центральних до районних і заводських багатотиражних, виховали величезну армію робселькорів, радянських журналістів, письменників.

Сьогоднішній рівень масового літературного руху один із показників велетенського піднесення культурного рівня трудящих мас. Масовий літературний рух сьогодні вийшов за межі літературних сторінок районних і заводських багатотиражних газет, за межі поодиноких літгуртків. На харківських заводах-велетнях („Серп і Молот“, ХПЗ, ХЕМЗШ, при Клубі друкарів і т. д.) видають заводські літературні газети. В них робітники, що йдуть до літератури, виступають з своїми творами. Масовий робітничий читач виступає з рецензіями на новини книжкового ринку, ставить вимоги до радянського письменника, критикує помилки, вказує на зриви в його творчій роботі, товариськими порадами допомагає підносити більшовицьке мистецтво на рівень завдань нашої партії.

З ініціативи політвідділу Куп'янської МТС організовано літературний гурток. 31 жовтня ц. р. в Куп'янській МТС вийшов „Літературний листок“. З ініціативи літгрупи Куп'янської МТС, створюється зараз „Червона книга“, що відобразить досвід більшовицької боротьби колгоспників за заможне життя під керівництвом політвідділу. Це знаменний факт! Це наочний показник того, що в розуміння заможного життя — передові колгоспники вкладають не тільки кількість кілограмів хліба на трудодень і взагалі підвищення матеріального рівня колгоспника. Вони знають, що це водночас нечуване зростання культурного рівня їхнього, всіх трудящих мас, піднесення до такого щабля, коли в межах одної МТС постає потреба і забезпечується партією, радянською владою цілковита можливість видання літературної газети.

Значні успіхи ми маємо в масовому літературному русі на Донбасі. Велетенська більшовицька боротьба за новий соціалістичний Донбас підносить широкі маси пролетаріату на високий культурний рівень — до опанування техніки, науки, мистецтва. Пролетарі соціалістичного Донбасу виділяють із своїх лав талановиті кадри, які творчу силу робітничого класу виявляють у мистецьких творах. Поети і прозаїки, драматурги й критики зростають разом із новим Донбасом. І літературний Донбас на сьогодні є один з передових загонів літературного руху не тільки УСРР, а й цілого Радянського союзу.

Неухильне запровадження в життя ленінської національної політики забезпечує розквіт радянських літератур всіх національностей Донецького басейну.

Кожен на своїй мові, але єдиною більшовицькою мовою художнього слова пролетарські, радянські письменники Донбасу борються за соціалістичний вугільний Донбас. В художніх творах відображають вони боротьбу за механізацію вуглевидобутку, за опанування техніки. Показують процес перековки старої людини, вихованої умовами рабської праці й експлоатації в передову людину сучасності — ударника.

З 1923 року в Донбасі виходить щомісячний літературний журнал „Забой“ (з 1932 року — „Літературний Донбас“). Літературний журнал Донбасу, як і інша періодична преса (всесенський газети, багатотиражки) відіграли величезну роль, як центри творчої роботи донбасівських літературних сил. На своїх сторінках вони виховали не один десяток письменників, відомих далеко поза межами Донецького басейну.

Перші літературні спроби тепер відомих донецьких письменників Горбатова, Безпощадного, Снежина, Заходяченка, Селівановського та інших з'явилися на сторінках донбасівської газети „Кочегарка“. Літературний рух Донбасу зародився і значною мірою виростав з широких мас робкорів, організованих навколо цієї газети.

Пізніше, за час існування журналу та організації письменників „Забой“ (1924-30 р. р.), за час існування ВУСПП'у — „Молодняка“ (1927-32 р. р.) — в Донбасі зріс ряд нових письменницьких кадрів, як прозаїки — Шишов, Торін, Ковалевський, Чебалін, поети — Черкаський, Рудь, Фарбер, Лагодзинський, критики — Прокопович, Борисовський та інш.

Хто хоч трохи слідкував за літературним життям Донбасу, той не може не відзначити величезний ідейно-художній зріст донбасівських письменників, як і виявлення нових літературних кадрів із літгуртків шахт і заводів (Черняков, Матусовський, Кодліна, Чорний, Чернявський та багато інших) особливо за останній час — після квітневої постанови ЦК ВКП(б) про перебудову літературно-місцевських організацій.

20-23 листопада цього року в м. Сталіно відбувався перший всесенський з'їзд радянських письменників і літгуртківців. З'їзд заслухав і обговорив доповіді (та ухвалив по них відповідні постанови) тов. Селівановського-представника Всесоюзного Оргкомітету радянських письменників — „Чергові завдання радянської літератури Донбасу“ тов. Землянко — зав. культвідділу донецької облпрофради — „Стан і перспективи масового літературного руху в Донбасі“, та доповідь тов. І. Жиги про роботу літгуртків.

Вседонецький з'їзд письменників і літгуртків prorобив величезну роботу. Насамперед, з'їзд підсумував ряд питань масового літературного руху в Донбасі. З'їзд викрив причини, що гальмували успішне розгортання масового літературного руху і накреслив конкретні перспективи дальшої роботи. Зокрема, викрив шкідницьку контрреволюційну діяльність на літературному фронті троцькістів Баглюка, Гайворонського і К⁰, що прикриваючись партійним квитком, пролізли до керівництва літературного руху в Донбасі до керівництва журналу „Літературний Донбас“. Баглюк, Гайворонський і К⁰, — ці агенти контрреволюційного, троцькізму, вели послідовну лінію на розвал літературного руху Донбасу, на дискредитацію радянської більшовицької преси, цього могутнього знаряддя агітації, пропаганди комуністичних ідей потужного знаряддя класової боротьби, перетворивши журнал „Літературний Донбас“ на відірване від бурхливого життя країни будованого соціалізму-немічне, вузько-групове видання. Ці вороги троцькісти ганьбили пролетарського, шахтарського поета Павла Безпощадного за активну участь своєю віршованою творчістю в газетах; спонукали, заохочували донбасівських письменників до культивування найгірших, найвід'ємніших хибних сторін їхньої творчості; вихваляли загальщину, схематизм, одностороннє висвітлення негативних і, взагалі, не характеристичних, не типових для соціалістичного будівництва фактів, як ознаку „хорошого тону“ письменницької роботи.

Баглюки і Гайворонські саботували і провалили на ряді підприємств Донбасу величезної ваги справу написання „Історії фабрик і заводів“. Вони злочинно гальмували готування Вседонецького з'їзду радянських письменників.

Вся шкідницька діяльність решток розтрошеного контрреволюційного троцькізму спрямована була на дискредитацію політики партії в галузі літератури і мистецтва; спрямована була зокрема заперечення, історичної ваги, постанови ЦК ВКП(б) з 23-го квітня 1932 року про перебудову літературно-художніх організацій, неухильне здійснення якої відкриває новий етап у розвитку масового літературного руху, підносить на новий незрівняно вищий щабель ідейно-художній рівень пролетарської літератури, пролетарського мистецтва.

Коли Баглюки, Гайворонські і К⁰ сьак так, для виду займалися друкуванням українських і російських радянських письменників Донбасу, то ні на сторінках журналу, ні в практичній роботі колишнього керівництва донецького літературного руху ніде не знайде і сліду про грецьку, татарську радянську літературу.

А в Донбасі є багато робітників татар, у м. Сталіно видається татарською мовою газета „Пролетар“. На її шпальтах

з робкорів виріс не один молодий радянський татарський письменник.

А в Донбасі видається грецькою мовою газета „Колехтивістіс“ (м. Маріуполь). Існує літературна група маріупільських греків у кількості 17 осіб переважно молодь, — робітники, колгоспники, студенти — вихованці знову таки періодичної преси. Свою літературну діяльність починали з дописа до газети. А на сьогодні ця група грецьких радянських письменників має такі міцні кадри, що постачає п'єсами Маріупольський, грецький, радянський драмтеатр.

Всіляко ігноруючи радянську літературу національних меншостей Донбасу, Баглюки, Гайворонські водночас активно підтримували український націоналізм. Згадайте хоча-б, як насторінках журналу „Літературний Донбас“ вихвалявся контрреволюційний націоналістичний твір — „Голуба кров“, нині заарештованного контрреволюціонера Козоріса. В цій шкідницькій роботі троцькістів, спрямованої на підтримку українського націоналізму, яскраво відбивається нова тактика класового ворога, — саме блокування різного класово-ворожого охвістя і зокрема великодержавного, і українського націоналістичного, троцькістського молоху проти більшовицької партії радянської влади, за відрив від СРСР радянської України і перетворення її на колонію чужоземного капітала.

Виходячи з нових, конкретно-історичних умов, нових форм і методів класової боротьби на даному етапі соцбудівництва, об'єднаний листопадовий пленум ЦК і ЦКК КП(б)У теоретично обґрунтував і дав нове визначення головної небезпеки, на основі марксо-ленінсько-сталінської науки про національне питання.

„Великодержавний російський шовінізм є, як і раніше головна небезпека масштабом всього Радянського Союзу та всієї ВКП(б). Але це ніякою мірою не суперечить тому, що в де-яких республіках СРСР, особливо на Україні, тепер головна небезпека є місцевий, український націоналізм, що змикається з імперіалістичними інтервентами“. (з резолюції листопадового пленуму ЦК і ЦКК КП(б)У на доповідь тов. Косіора).

Злочинне ігнорування національних меншостей у Донбасі колишнім керівництвом Донбаської організації радянських письменників, як і взагалі вся шкідницька, контрреволюційна діяльність троцькістської групи в літературі що окопалася в м. Артемівському і зокрема в журналі „Літературний Донбас“, — могли постати тільки в наслідок притуплення більшовицької пильності, проявів гнилого лібералізму організацій, що відповідають за літературний Донбас. Це стосується не тільки донецьких профспілкових організацій, що виявили свою цілковиту опортуністичну бездіяльність в

керівництві масовим літературним рухом, не тільки партійних організацій, зокрема місцевих, що в окремих випадках виявили недозволене байдуже ставлення до справи масового літературного руху, як складової частини партійно-масової роботи, це стосується і Всеукраїнського та Всесоюзного Оргкомітетів спілки радянських письменників, які безпосередньо керують літературним Донбасом і несуть за нього відповідальність перед партією.

Скликання й успішне переведення Вседонецького з'їзду радянських письменників і літгуртківців, — наочний показник повороту лицем до літературного Донбасу, так партійних і професійних організацій Донецької області, як і Всеукраїнського та Всесоюзного Оргкомітетів радянських письменників.

Але це тільки перший крок. Пепереду наполеглива робота. Особливо лінією підвищення літературної кваліфікації, ідейно-політичного рівня донбаських письменників, збирання, виховання злочинно ігнорованих Баглюками і Гайворонськими молодих літературних кадрів, призваних до літератури та виховання нових — через дальше систематичне розгортання масового літературного руху на шахтах та заводах Донбасу піднесення масового літературного руху на рівень завдань соцбудівництва другої п'ятирічки. Треба також величезну роботу провести по згуртуванню розпорошених літературних кадрів Донбасу (і старших і молодших і літгуртківців) навколо журналу „Літературний Донбас“, навколо донецьких газет. Треба перетворити і журнал, і газети на центри творчої роботи донецьких письменників.

Більшовицькими наслідками боротьби за ліквідацію прориву, до якого призвели масовий літрух в донбасі Баглюки і Гайворонські мусять бути високоякісна творча продукція донецьких письменників. Тільки по кількості і якості творів, по тому як вони відбивають новий механізований соціалістичний Донбас боротьбу за вугілля, металургію, колгоспні і радгоспні лани, як вони мобілізують трудящі маси запалюють ентузіазмом на виконання планових завдань соцбудівництва буде поцінюватись робота кожного донецького письменника (як і кожного радянського письменника взагалі) буде вимірюватись участь його у здійсненні завдань партії, поставлених перед літературно-мистецьким фронтом.

Саме недостатньою творчою роботою, та низьким ідейно-художнім рівнем літературної продукції, явно недозволеною малою кількістю творів про новий сьогодняшній Донбас, — характеризується сьогодні найбільше відставання літературного Донбасу. Таке становище констатував і з'їзд. Справді, поезії Черкаського, Герасименка, Рудя, Фарбера, Лагодзинського, й інші прозові речі т. т., як Заходяченко, Чебалін, Ковалевський та інші за окремими винятками мають все ж

пересічний, а то й зовсім низький, відповідно до сьогодняшніх вимог, рівень своєї творчої продукції.

Особливо в молоді з літгуртків (Матусовський, Упенік та інш.) вражає надто низький рівень літературної техніки, вбогий арсенал художніх засобів, які не можуть не відбиватися негативно на ідейній стороні творів. Одною з причин цього є безперечно та шкідницька діяльність класового ворога, який розвалював літгуртки в Донбасі, саботував ідейно-творчу виховну роботу серед початкуючих робітничих авторів.

Але запорака переборення всього цього насамперед у самих літературних кадрах, у їхньому бажанні по більшовицькому працювати, самокритично ставитися до своєї творчої роботи. Саме ця риса здорової самокритики притаманна більшості делегатів, що промовляли з трибуни Вседонецького з'їзду радянських письменників і літгуртківців.

„Чого не вистачає ще в моїй творчій роботі? Говорить молодий поет з м. Луганська тов. Упенік.— Поперше — поетичної культури нового складного віршу, подруге — широкого життєвого досвіду, потрете — достатньої теоретичної та творчої учоби.

Мої найближчі завдання — написати такі вірші, які б перебороли тяжку хворобу — схематизм та абстрактність у моїй творчості. „(див. спеціальний випуск „Луганської правди“ до з'їзду).

Одною з хиб доповіді тов. Селівановського на Вседонецькому з'їзді було штучне відокремлення літературного руху Донбасу від літературного процесу УСРР і цілого Союзу рад. Це виявилось зокрема у відсутності розгляду літературної продукції про Донбас цілого ряду радянських письменників, що живуть по за межами Донецького басейну — українських, російських тощо. В наслідок цього низка творів про Донбас лишились не скритиковані. А у нас є що критикувати. Крім цілком радянських творів про Донбас, як наприклад „ХХ век“ російського пролетарського письменника Уксусова, як поема — „Вугільні барикади“ українського радянського поета Ярослава Гримайла, ми маємо на сьогодні не скритиковані і такі книжки, що викривляють дійсність Донецького басейну. Згадати хоча б романи: „У степах“ С. Божка, „Завойовники надр“ Дмитра Гордієнка, „Нагора“ Ледянка та низку інших, які звичайно різною мірою, в неоднаковій розмірі й розмаху, але приклали руку до викривлення дійсності Донбасу, а то й до відвертого поплуження.

А хіба в „Чотирьох шаблях“ — націоналістичному романі Ю. Яновського, який у своїй творчій практиці інтерпретує скрипниковські теорії про походження Червоної армії од запорізьких козаків і черпання нею революційної сили в націоналістичній романтиці буржуазної України, не понаписувано злісних, контрреволюційних наклепів на соціалі-

лістичний Донбас. Теж саме можна сказати й про твір Гжицького „Захар Вовгура“

Хибою доповіді тов. Селівановського була недостатня увага на з'їзді до питань драматургії—цього провідного жанру радянської літератури. А саме лінією написання хороших п'єс про окремі досить вдалі роботи радянських драматургів (наприклад, „Справа честі“ тов. Микитенка) чи не найбільше завинила перед, пролетаріатом Донецького басейну, наша радянська література.

Все ж не зважаючи на ці окремі недоліки, роботою І-го Вседонецького з'їзду радянських письменників і літгуртківців літературний Донбас став на шлях рішучої перебудови.

Новому керівництву—обласному комітетові спілки радянських письменників Донецького басейну треба забезпечити повсякденну допомогу в більшовицькому здійсненні тих веле-тенських завдань, які стоять зараз перед цілим фронтом, радянської літератури, перед літературним рухом Донбасу зокрема, в світлі постанов об'єднаного листопадового пленуму ЦК і ЦКК КП(б)У.

Ми вносимо пропозицію, порядком готування до І-го Всеукраїнського та всесоюзного з'їздів радянських письменників оголосити огляд літературного Донбасу та літератури про Донбас.

Огляд мусить, на нашу думку, провадитись шляхом систематичного друкування зразків творчості донбаських письменників і всіх радянських письменників про Донбас у періодичній пресі. Огляд мусить провадитись шляхом друкування критичних статтів і рецензій про конкретні зразки творчості, розробляючи на них питання соціалістичного реалізму в поезії, прозі, драматургії.

Підсумком такого огляду, на нашу думку, мусить стати організація і видання до письменницьких з'їздів збірника критичних матеріалів про твори радянських письменників, що відображають Донбас. Такий огляд був би одною з форм пожвавлення роботи критичних кадрів Донбасу, і не тільки Донбасу, а й цілого критичного фронту, зокрема молодих критичних і літературознавчих кадрів із аспірантів ІЧП літератури.

Всеукраїнський Оргкомітет спілки радянських письменників так само не може особливо похвалитися наслідками своєї роботи над вихованням, нових літературних кадрів.

Наші видавництва зокрема ЛІМ, та „Радянська література“, ніякої систематичної роботи з молодими кадрами не провадили й не провадять. Навіть більше, по таких видавництвах, як „ЛІМ“, або колишній „Рух“, за попереднього проводу, досить широко практикувалося відхилення рукописів—збірок окремих авторів, альманахів ударницької творчості, із групових і одверто шкідливих міркувань. Видавництва художньої

літератури, були роками, до останнього часу, в руках класового ворога, фашистської наволочі типу Озерського, Грицяя, Ялових, Пилипенків, які провадили шкідницьку роботу, гальмуючи зріст молодих літературних кадрів.

Сьогоднішній стан літературного руху в Донбасі і ті завдання, які ставлять партія та уряд перед донбасівськими робітниками і колгоспниками, вимагають від нас і, насамперед, від Всесоюзного та Всеукраїнського Оргкомітетів максимальної мобілізації письменницької громадськості на подолання відставання літературного Донбасу від боротьби Ізотових за темпи й якість вугільної, металообробної промисловості та, соціалістичного сільського господарства Донецького басейну.

Боротьба за новий механізований соціалістичний Донбас і його складову частину — Донбас літературний — є справа цілої країни.

література мистецтво на у к а

вседонецький з'їзд письменни-
ків і літгуртківців

Донбас до революції не висував жодного письменника. Донецьким пролетарям тоді було не до літератури, а донецька буржуазія, як відомо, визначалася своєю особливою некультурністю.

Та й після революції літературний рух на Донбасі почався із запізненням. Донецькі шахтарі захищали Донбас від класових ворогів, що зазіхали на багатства краю, — пускали консервовані заводи, відбудовували затоплені шахти. І аж 1923 року почав виходити літературно-художній журнал Донбасу „Забой“, почався масовий літературний рух шахтарів і металістів.

Минуло десять років роботи донецьких письменників і до свого з'їзду, що відбувся 20—23 XI, вони прийшли з чималими творчими досягненнями. Регулярно виходить товстий журнал „Літературний Донбас“; тільки за п'ятороки, що минули з дня історичної постанови ЦК ВКП(б) з 23 квітня 1932 року, видано понад 30 книжок донецьких письменників; на підприємствах працює 30 літературних гуртків.

На вседонецький з'їзд письменників і літгуртківців прибуло 120 чол. з різних виробничих центрів Донбасу. Крім того, в роботі з'їзду взяли участь московські письменники, т. т. Олеша, Жига, Касаткін, Селівановський, Обрадович, Москвін, Шведов, Смеляков,

Долматовський, Строганов, літгуртківцеві робітничий автор тов. Шейн, харківські письменники т. т. Кириленко, Щупак, Любченко, Шовкопляс, Петніков, Торін, Нагнибіда та ін; київські — Яковенко, Косинка, Добровольський, зав. сектору літератури і мистецтва ЦК Кіп(б)У — тов. Ганста т. т. Голова й Кац — від Всеукраїнської редакції Історії заводів.

З'їзд відкрив зав. культпропу донецького обкому КП(б)У т. Сергеев.

— На піднесенні наша країна, — на піднесенні Донбас, один із найважливіших економічних центрів країни. Донбас підноситься і росте не лише економічно, але й культурно. Спогад про брудного, неписьменного донецького робітника відійшов у небуття. Разом із загальним зростанням росте й фронт літератури. Для творчості письменника в нашій країні найкращі, найсприятливіші умови. Партія, радянський уряд, робітничий клас, роблять все можливе, щоб з глибини мас, з гушавини робітників виховати літературні кадри.

— Молода ще література Донбасу — каже т. Сергеев. — Наше завдання — ширше розгорнути самокритику. До лав письменників Донбасу пролизи й чужі класово-ворожі пролетаріатові люди. Це доводить той факт, що в редакцію „Літературного Донбасу“ змогли затесатися такі люди,

як Баглюк та Гайворонський, викриті тепер як троцькісти, дворушники і зрадники справи пролетарської революції.

— Користуюч сь з того, що на нашому з'їзді присутні письменники з Москви й Харкова, ми повинні подати їм рахунок і вимагати, щоб вони підняли непочату ще літературою донбаську цілину і написали про Донбас нові книги, нові вірші, нові пісні...

Далі з'їзд вислухав доповідь т. Селівановського "Радянська література і завдання письменників Донбасу".

Тов. Селівановський у своїй великій і змістовній доповіді докладно змалював з'їздові успіхи радянської літератури, що буйно зростає після історичної постанови ЦК ВКП (б) про ліквідацію літературно-мистецьких організацій, давши нові високоякісні художні твори. Зростає і література Донбасу.

Проте, досягнення радянських письменників Донбасу порівняно з величезними успіхами донецького пролетаріату на фронті вугілля й металу — замалі.

— Нещодавно, — каже т. Селівановський, — у "Літературній газеті" було подано цілу волосу про літературу Донбасу. Хвибою цією волоси є непомірне перехвалювання донецьких письменників. Але донецькі т. т. найменше п'рібувають перехвалювання, і найбільше товариської критики, бо працюють вони зараз набагато краще, ніж раніш, хоча тепер є всі можливості працювати ще краще. Більшість донецьких письменників відображають у своїх творах істотні явища дійсності. Вони пишуть про створення нового механізованого Донбасу, про класову боротьбу, що розгортається навколо цього, про засвоєння техніки і т. д. Проте, у багатьох творах ми зустрічаємо ще слабкі місця — типові для значної кількості письменників і літгуртківців.

Т. Селівановський аналізує твори донецьких поетів Павла Безпощадного, Юрія Черкаського, Фарбера, Краматорського, прозаїків — Торіна, Байдебури, Захочаєнченка, Ковалевського і т. д.

— Письменники Донбасу, — доходить висновку доповідач, — щільно підійшли до сучасної актуальної те-

матики. Одначе, тут тільки починаються головні труднощі. Багато з донецьких письменників ще не зуміли опанувати цієї тематики, не овоюдили матеріалом. Завдання художника полягає в тому, щоб на даному матеріалі поставити ті, чи ті політичні, культурні, філософські проблеми. Саме в цьому сила таких творів, як "Бруски" Панфілорова, "Поднятая целина" — Шолохова тощо. У деяких творах донецьких письменників, що дбайливо змалювають різні епізоди боротьби за соціалістичний Донбас, бракує цієї проблемності, а без неї не може бути справжнього мистецтва, без неї твори не можуть в повній мірі бути засобом комуністичного виховання свідомості мас.

— Країна знає Ізотових Донбасу. І саме ця ізотівська порода людей повинна дістати найяскравіше відображення у мистецтві. Але Ізотових немає у творах донецьких письменників. Чому? — запитує тов. Селівановський. — Іншого разу тому, що в письменника не вистачає художнього вміння, іншого разу через те, що письменникові не вистачає сміливості в підкреслюванні таких характерів, як Ізотових, що не потребують прикрашення, а чекають тільки на правдиве відображення.

— Показати Ізотових вугілля і металу — розсунути рамки тематики, ширше, многообразніше, яскраве, барвисте, а головне, переконливе і правдиве, на високому ідейному рівні, відобразити всі сторони великої соціалістичної перебудови Донбасу, — ось головні завдання донецьких письменників і літгуртківців, — закінчив свою доповідь т. Селівановський.

Доповідь викликала широке обговорення від донецьких письменників і літгуртківців. Вони викладали на з'їзді всі свої творчі сумніви й болі, критикували роботу журналу "Літературний Донбас" і вимагали допомоги від марксистської критики, від досвідчених майстрів слова — старішого покоління радянських письменників Радянського Союзу, обурено засуджували контрреволюційних троцькістів з колишнього проводу журналу "Літературний Донбас" Баглюка й Гайворонського, що завдавали чималої шкоди розгортанню літературного руху на Донбасі.

— Цілком правильно говорив т. Се-

лівановський, що наша донецька література колосально відстає від успіхів, які має донецький пролетаріат на фронті соціалістичного будівництва. Ми ще працюємо погано. Наша робота нагадує шахту, що має всі можливості виконувати план, а разом з тим працює неприпустимо, не видає потрібну кількість вугілля. Що робити з такою шахтою? — запитує Т. Боків (Сорокине). На це дала відповідь партія в постанові про Донбас: геть бюрократичні методи роботи; послати в шахту зверху добрих керівників, інженерів, техніків. Те ж саме треба зробити і з нашою донецькою літературою. Зліквідуємо залишки групування й бюрократичні методи в роботі, даймо їй добрих керівників і робота закінить по новому. Ми ліквідуємо ножиці між нашими творчими успіхами в літературі і успіхами на фронті боротьби за вугілля і метал.

Цей виступ був характерний для всіх, хто виступав у дебатах на доповідь т. Селівановського. Аналогічні вимоги висували і т. т. Чернявський, Верховський, Гудок-Єремеев, Маренко, Заходяченко, Кононовцев, Черкаський та багато ін.

З великою промовою на з'їзді виступив зав. сектору літератури й мистецтва ЦК КП(б)У т. Ганс.

— З'їзд переконув — каже т. Ганс, — що незалежно від намагань класового ворога шкодити, де тільки можна, літературний рух Донбасу невинно шириться й зростає, виділяючи все нові й нові кдри письменників. Це є ознака великого економічного й культурного зросту пролетарів.

Заналізувавши помилки в національному питанні, що їх мала українська парторганізація, справи Скрипника, Хвилювого, т. Ганс підкреслює, що класовий ворог розбитий, але не добитий — про це треба завжди пам'ятати. А в Донбасі особливо, бо саме на Донбасі особливо складні форми класової боротьби.

— Ця боротьба некладається в ті схеми, що їх зустрічаємо в творах про Донбас скритикованих від т. Селівановського. Життя на багато складніше, ніж його покищо показує наша література. Тільки той твір справді художній, що міцно зв'язаний з практикою класу.

— Хоч і є успіхи в роботі донецьких письменників, але спостерігаємо деякий занепад масового літературного руху. Негайно ліквідувати цей занепад! Уважно, по більшовицькому виховуємо нові ударницькі поповнення радянської літератури!

Оргкомітети СРСР і УСРР повинні змагатися в піклуванні за літературу Донбасу. У цій роботі за останній час ми дійшли великих досягнень. Проте Оргкомітет України ще відстає в допомозі донецьким письменникам. Тут йому треба повчитися в Оргкомітета СРСР.

Закид т. Ганса українському Оргкомітету визнав цілком за слушний відповідальний секретар Оргкомітету радянських письменників України т. Кириленко.

— Ми не віддавали достатньої уваги літературі Донбасу. Це наша помилка.

Далі т. Кириленко докладно зупинився на обурливій справі контрреволюційних троцькістів Баглюка й Гайворонського, що спритно затесавшись у керівні органи літературного руху Донбасу, намагалися шкодити соціалістичному будівництву.

— Тепер стає ясним, чому „Літературний Донбас“ замовчував усіх радянської літератури так СРСР, як і УСРР, чому він жодним словом не обмовлювався про нові поезії І. Кулика, Л. Первомайського, П. Тичини, І. Фефера, про нові твори І. Микитенка, Коцюби, Копиленка, А. Любченка й інш., а вихвалював контрреволюційний твір буржуазного націоналіста Козориса „Голуба кров“.

Т. Кириленко розповів з'їзду про роботу Оргкомітету рад. письменників УСРР, про ті успіхи, що їх дійшла література в боротьбі з класовим ворогом і чергові завдання, що стоять перед цілою українською радянською літературою та письменниками Донбасу зокрема, в готуванні до Всеукраїнського та Всесоюзного з'їздів.

— Зараз Донбас дійшов величезних успіхів у боротьбі за вугілля. Він вперше цілком виконує вимоги пролетарів Радянського Союзу. Це переломний момент в його роботі. З'їзд письменників і літгуртківців Донбасу теж повинен бути переломним. Після з'їзду мусить початися новий, вищий

етап у боротьбі донецьких письменників за радянську літературу високої ідейної й художньої якості.

Тов. Жига — керівник бригади Оргкомітету СРСР, що прибула для тривалої роботи в Донбасі, — розповів про ті заходи, яких уживає Оргкомітет СРСР для піднесення донецької літератури.

У виробничих центрах Донбасу буде організовано консультації для літгуртківців; московські т. т. напишуть ряд статів про донецьких письменників для центральної і донецької преси, налагодять роботу журналу „Літературний Донбас“, що в ньому для постійної роботи протягом двох місяців залишається т. Селівановський.

Бригада московських письменників разом з харківськими, київськими та донецькими, видасть збірку про нову Горлівку. Т. Жига аналізував стан роботи літературних гуртків, підкресливши, що профспілки та комсомол Донеччини надто мало працюють і допомагають літературним гурткам.

Тов. Щупак (відпов. редактор „Літературної Газети“) у своєму виступі відзначив, що з'їзд донецьких письменників збігається з пленумом ЦК КП(б)У, який підсумував успіхи радянської України в соціалістичній перебудові села і в національно-культурному будівництві. Вирішення цього пленуму мусять стати за провідні настанови в роботі донецьких письменників.

Донбас є головне джерело, звідки мусять черпати теми для своєї творчості донецькі письменники. Треба створити великі твори про Донбас. Проте, було б неправильно, вимагати від них писати лише про Донбас.

Не треба забувати, що Донбас — це не тільки вугіль, а й метал і сільське господарство, що теж мають своїх Ізотових, які чекають на відображення в художній літературі. Т. Щупак окремо спиняється на питаннях показу нових людей і соціаліст. реалізму.

Тов. Щупак підносить інтересне питання:

Чому донбасівські письменники не працюють в галузі драматургії? Досі жодного драматичного твору від них ми не маємо. Це недолік. Зв'язавшись

з театрами, письменники Донбасу повинні активно взятися за творення радянської драматургії.

— Так само на низькому рівні стоїть донбасівська критика. Дуже мало т. т. працюють в цій галузі літературної роботи. Треба виховувати нові кадри більшовиків-критиків з пролетарів Донбасу!

На з'їзді виступила з промовою т. Голова від всеукраїнської редакції Історії заводів. Вона закликала донецьких письменників до активної участі в створенні більшовицької історії заводів, бо ця робота на Донбасі ще шкутильгає і участь у ній письменників надто мала.

З другою доповіддю на з'їзді — про роботу літературних гуртків Донбасу, виступив зав. культсектору донецької Облпрофради т. Землянко.

Доповідь викликала теж надзвичайно жваве обговорення. Літгуртківці скаржилися на те, що профспілки на місцях досі абсолютно не цікавляться роботою літературних гуртків, не допомагають їм, в наслідок чого багато з них порозвалювалось, припинило роботу. Часто через брак допомоги й керування літгуртками до них пролазять класово-чужі люди. В тих гуртках, що працюють, учба провадиться знеосібно, не ведеться диференційованої виховної роботи відповідно до рівня і кваліфікації літгуртківців. Тому для початківця нецікаво одвідувати гурток.

З'їзд ухвалив домогтися негайного перелому в роботі літературних гуртків. Партійні, комсомольські й професійні організації повинні оточити їх повсякденною увагою й піклуванням.

На з'їзді, в перервах, і після закінчення обговорення доповідей була організована широка консультація й розмови московських та харківських письменників з літгуртківцями й молодими письменниками Донбасу.

Поверталися вони на свої виробництва з новою наснагою, заохочені активно працювати над піднесенням свого ідейного і творчого рівня. вчитися творити художні твори, гідні нашої високої героїчної доби.

до історії літературного руху д о н б а с у

✱ Дореволюційний Донбас не мав своїх письменників. Література про Донбас, про шахтарський побут була надто мала і обмежувалася двома-трьома оповіданнями і віршами двох-трьох незначних письменників. Жовтнева революція, природно, розв'язала стиснуті умовами дореволюційної Росії творчі сили пролетаріату у всіх галузях культури і зокрема в галузі художньої літератури.

✱ Літературний рух в Донбасі зародився в масах робкорів організованих навколо донецької газети „Кочегарка“. Першою літературною трибуною донецьких письменників була літсторінка „Кочегарки“. Тут вперше надруковано твори донецьких письменників Горбатова, Снежина, Заходяченка, Селівановського, Безпощадного й багатьох інших.

✱ 1923 року почав виходити літературно-художній щомісячник „Забой“. Однак, аж 1924 року журнал „Забой“ об'єднав із собою донецьких письменників-початківців і на сторінках журналу починають з'являтися твори: Горбатова, Безпощадного, Шишова, Ковалевського й інших.

✱ Зростання творчих кадрів привело до того, що в середині 1924 року організовано „Спілку письменників і поетів Донбасу“, яка об'єднала всіх молодих пролетарських письменників Донбасу. Одразу ж „Спілка пролет. письмен. і поетів Донбасу“ різко визначилася, як спілка, що організовувала й керувала масово-літературним рухом. 1924 по 1927 р.— час творчого зростання донецьких письменників, час розгортання роботи літературних гуртків на шахтах і заводах Донбасу.

✱ 1927 року, як було організовано ВУСПП, „Забой“ увійшов у ВУСПП на правах самостійної організації, а з 1930 року перетворився на

донецьку філію ВУСПП'у. 1927 р. припинив існування журнал „Забой“. Відсутність органу, який об'єднав би творчі кадри Донбасу, відбилася і на масово-літературному русі, що був надто слабкий аж до 1930 р.

Ці три роки, протягом яких не виходить журнал, не минули безслідно для творчого активу пролетарського Донбасу. Це були роки напруженої учби і оволодіння технікою письменницької справи для багатьох „забойців“. 1929 р. знов починає виходити журнал „Забой“ і оформлюється письменницька організація, як донецька філія ВУСПП. Якщо 1924 р. серед членів „Забоя“ не було жодного українського письменника, то 1929-1930 р. р. українські письменники склали половину всього творчого активу. Історичне вирішення ЦК ВКП(б) з 23 квітня 1932 р. про перебудову роботи літературно-художніх організацій і про ліквідацію ВОАПП в однаковій мірі викрило і ліквідувало нездорові тенденції, що їх культивувало РАППівське і ВУСППівське керування. Елементи групування, оргфетишизм, засідательська метушня замість справжньої творчої роботи, все це мало місце і в донецькій філії ВУСПП'у „Забой“.

Зараз минуло понад півтора року з дня історичної постанови ЦК ВКП(б). Радянські письменники Донбасу прийшли на з'їзд не з порожніми руками.

Донецька література має щомісячний журнал „Літературний Донбас“, на сторінках якого за півтора року його існування надруковано ряд великих і значних творів.

Піднесення творчої активності, створення цілого ряду творів, що виходять своїми літературно-художніми і даними за рамки „місцевої літератури“ — така відповідь радянських письменників Донбасу на вирішення ЦК ВКП(б).

Обласний комітет спілки радянських письменників Донбасу

Всесоюзний з'їзд письменників та літгуртківців, що відбувся 20-23 листопада ц. р. в м. Сталіні, обрав

обласний комітет спілки радянських письменників Донбасу в такому складі: Забродський — заст. зав. культ-

пропвіддлу Обкому КП(б)У, Байдаченко, Жига І. Алексеев, Безпощадний П. Торін В. Селівановський, Кириленко І., Черкаський Ю. Захо-

дзяченко, Рудь. Прокопович, Фролов, Чебалін, Чернооков. До складу ревізійної комісії обрано т. т. Кутоманова, Шадура, Бокова.

„аванпости“ вчать бути б і л ь ш о в и к о м

Такий вечір у Куп'янському, кажуть, був уперше. До нього готувалися в колгоспах, бригадах, у будинках колективіста. А найбільше в політвідділі Куп'янської МТС, де працює літературна група, де міститься редакція літературної газети політвідділу „Літературний листок“. Літгуртківці заклопотано готували чергове число літгазети, дзвонив верескливо телефон: десь, комусь не прислали перепусток на вечір...

До кімнати вбіг чоловік у військовому. Він прямо з дв. рей накинувся на співробітника редакції:

— Ну скажи, що я буду робить? Ви ж мене під монастир підводите, хлопці. На книжку чекали всі колгоспники, молодь, а її й сам не прочитав.

— Пиди в радпартшколу і там візьмеш.

— Та був я там, — немає. Чотири дні обіцяли, а тепер хоч на конференцію не являйся. — бідкався тов. Фролов — секретар партсередку артілі „Червона Зірка“. Та не тільки Фролова спіткало таке, було багато тих, хто не зміг дістати книжки Івана Кириленка „Аванпости“. Обмежену кількість примірників на розхват читали по черзі робітники, колгоспники, літгуртківці, студенти.

Першу читачку конференцію організував літературний гурток політвідділу за допомогою редакції літературного журналу „Трактор“. На конференцію прибуло 500 чоловік колгоспників, робітників МТС, студентів. Чимало бажалих не були присутні на конференції, бо малою стала велика зала педагогічного технікуму.

Ледве вистачало місця делегатам з передових колгоспів району, що їх не затримала далека дорога до м. Куп'янська...

Велика зала лунала співами, гомоном, розливаючи зелене світло спід абажурів на столі президії. Відкрив конференцію начальник політвідділу Куп'янської МТС тов. Веселовський:

— Літгрупа при політвідділі Куп'янської МТС поставила своїм завданням просувати в широкі кола колгоспників радянську літературу. За короткий час вона провела значну роботу. Раніше в ній було 5 чоловік, а тепер 16. Слід відзначити величезну допомогу, що її дав нашій літгрупі літературний журнал сільсько-господарських робітників „Трактор“. Він перший допоміг нам. Він у повсякденній роботі допомагає нам зростати і втягувати в свої лави нові широкі кола колгоспників.

Обговорення книжки „Аванпости“ проходить жваво. Про це свідчить хоч би й той факт, що 30 чоловік, які записались на виступ, не змогли висловитися за браком часу. Навіть не всі делегації змогли послати своїх промовців до трибуни. Не змогли виступити товариші з медичного технікуму, що готувалися до конференції як і інші технікуми міста.

Загальна думка читачів конференції про книжку була дуже хороша. Її висловив тов. Левчук, її повторювали всі промовці, що за ним виступали.

— Цінна і дуже цікава повість „Аванпости“. Коли читаєш її, працюючи на селі в колгоспі, то завжди собі в приклад будеш ставити уповноваженого ЦК Обушного. Так і думаєш, а чи так я виконую директиви партії, чи так організовую маси, як це робив Обушний у селі Петрівці. А це вже багато значить, бо книжка з цього починає виховувати класову свідомість...

— Книжка „Аванпости“ ще раз підтверджує, що Кириленко наш комсомольський письменник — горить т. тов. Мошкан — таких Варвар і Павлів, як описані в книжці, є по селах сотні й тисячі. Вони, не помітні на перший погляд революцнери, під керуванням партії перетворюють старе село на нове соціалістичне. І в жорстокій класовій боротьбі самі гартуються у справжніх більшовиків. В цій боротьбі ними ке-

ують такі комуністи, як уповноважений ЦК Обушний.

Але на конференції обвинувачували Обушного в тому, що він не зумів zorganizувати в селі комсомольського осередку. Не зробив так, щоб Павло й Варка були не одиницями, а згуртували навколо себе передову молодь.

— „Щоб їхнє особисте життя було більш яскраве, живе справді. Адже вони провідники нового побуту. А то якось там, де йдеться про кохання, виходить дуже натягнуто і неприродно,“ — говорить помічник по комсомолу тов. Макаренко.

Серйозний зкид авторів зробила тов. Алпатова, вона каже: — „Секретар райпаркому інформував уповноваженого ЦК Обушного, що в Петрівці кожний п'ятий — петлюровець. А чому контрреволюційної роботи петлюрівців ми не бачимо в творі. Невже вони так і притихли, склали свою зброю. Чому не показано боротьби з ними. Це одно із серйозних ідеологічних питань, що його не роз'язав і не поставив у „Аванпостах“ письменник Кириленко.“

Закидали авторів т. Холмська і Панасенко не чіткість показу районного керівництва:

— „Читаючи твір, можна подумати, що там в районі теж були люди подібні до голови Петрівської сільради Довбні. Вони, як видно, не могли натиснути на класового ворога в селі. Райпарком і його секретар, що бував кілька раз у Петрівці, нічого не зробив і чекав на уповноваженого від ЦК. Можна зробити такий висновок, що районний провід не був справжнім організатором боротьби за хліб. Приймаючи у творі цей бік виступає не досить чітко. Так само як і те, що голова колгоспу села Петрівки, комуніст — бачить опортуністичні дії голови сільради Довбні, теж мовчить і жодних заходів не вживає.“

письменник і видавництво

Олесь Донченко. Цими днями у ВИД-ВІ ЛІМ виходить з друку новий роман (на 16 аркушів) „Море відступає“. Роман внесено до списку художніх творів, що ними вид-во рапортуватиме всеукраїнському з'їздові письменників. „Молодая Гвардия“ здала до друку роман „Зоряна фортеця“ російською мовою. У білорусь-

Майже всі делегати висловилися, що дуже добре подано в творі двох партизан — колишнього шахтаря Обушного і селянина Мотору. Їхні відносини і те, як Обушний, впливаючи на Мотору, вирває його зі спід куркульського впливу і приєднує до активних борців за виконання плану хлібозаготівель, — становить один з найцікавіших моментів повісті. Про це кажуть всі промовці.

Тов. Мільман звернувши увагу на те, що постать вчителя в „Аванпостах“ зовсім не типова для сучасного села, бо в основній масі наші вчителі віддано борються під керівництвом партії за виконання головних господарсько-політичних завдань. Так само не виступають в книжці й діти. А хіба не було випадків, що вчас хлібозаготівель куркулі вбивали піонерів. Варто було і цей момент авторів використати.

— „Книжка актуальна, яких у нас дуже мало. Вона вчить як бутистійким комуністом, більшовиком, як боротися за лінію партії, — каже тов. Скворцов, — і велика цінність цієї книжки ще й у тому, що вона зрозуміла широким колгоспним масам.“ Це підтвердили далші промовці-товариші Фролов, Ващенко, Крот, Дорошенко, Панасенко та інші.

Конференція збудила велику цікавість до художньої літератури серед колгоспників. Але учасники конференції жалкували, що на конференції не було самого автора тов. Кириленка.

Пізно закінчилася конференція, але з охотою слухали делегати літературну частину. Виступали з воїми творами — Василь Кучер, Михайло Мороз та керівник літературної групи Дорошенко Яків.

кому державн. вид-ві цей твір незабаром вийде білоруською мовою. Зараз О. Донченко працює над твором про боротьбу за оздоровлення транспорту.

Для дітей написав велику казку „Про ледаря Мамулу Тюттійовича, про Кулачка-Павучка та про колгоспний скарб“.

Василь Минко. Нещодавно вийшла з друку книжка „На переправі“ (нотатки вчителя). У вид-ві „Молодий більшовик“ виходить друком повість для дітей „Микитка Сліпко“ — про піонера забитого куркулями під час охорони врожаю. Здав до друку, у цьому ж вид-ві, велику повість для юнацтва „Нам двадцятий“.

Яків Кальницький. У вид-ві ЛІМ друкується повість „Вогні в Арктиці“ — про зимовий похід криголаму „Красіна“. Вийшов з друку роман „Остров поелястих песців“ (1 частина) укр. мовою, в перекладі Євгена Пужника. Незабаром цей же роман виходить російською мовою в нацменвидав. Для ВУКРУ написав радіо-композицію „Берлінський ранок“.

Яків Савченко закінчує книгу монографій про укр. радянських поетів „Поет і лірика“. Великий розділ у книжці присвячено радянському поетичному молодякові. Видає — „Радянська Література“.

Г. Шкурупій — пише роман на колгоспному матеріалі, широко беручи в нього діяльність політвідділів. Крім того Я. Савченко і Г. Шкурупій — працюють над п'єсою для колгоспного театру. — Назва „Моє“. Тема — боротьба з пережитками психології дрібно-буржуазного власництва. Так само спільно працюють над історичною п'єсою. Матеріал — повстання

закріпачуваних селян наприкінці XVIII ст.

Абрам Каган — Закінчив першу книгу великого історичного роману про зародження революційного руху серед євреїв. В центрі яскрава фігура Арона Лібермана, організатора першого єврейського революц. гуртка у Вільні. Роман виходить в Укрдержнацменвидав. Перероблює свою поему „Трипольє“ для вид-ва „Молодий Більшовик“. Працює над малими новелями.

Зінаїда Тулуб працює над другим томом історичного роману „Людолови“, який охоплює першу чверть XVII сторіччя на Україні, в Польщі, Кримському ханстві й Туреччині. Сюжет головним чином зосереджує увагу на проблемах праці (цехи, мануфактури, фільварки) і визиску трудівників — селян та міщан. Перший том „Людоловів“ українською мовою друкує в Харкові вид-во „Молодий Більшовик“, в Москві (рос. мовою) „Советская литература“, й татарською мовою „Крымгиз“.

Арон Копштейн. Вийшла з друку перша збірка поезій „Хочемо. Прагнемо. Можемо“ накладом видавництва „Український робітник“. Виходить друга збірка „Осінь тисяч дев'ятсот тридцять третього року“, присвячена підготові до сімнадцятого партз'їзду. Працює над поемою „Номполіти“ та циклом ліричних поезій „24 години“.

театральне життя

„березіль“ у зимовому сезоні

Рішуча перебудова всієї роботи „Березоля“ після зміни старого керування привела до корінного перегляду накреслених раніше планів. З усіх п'єс, над якими гадав театр працювати в цьому сезоні, в репертуарі залишилася лише одна „Загибель ескадри“, прем'єра якої відбулася цими днями.

Сезон в Харкові театр має закінчити 15 червня. До цього часу „Березіль“ дасть 5-6 нових постанов. Першою з них буде п'єса І. Мики-

тенка „Бастилія божої матері“, яку ставить режисер Дубовик. З української класики піде „Мартин Боруля“ — Карпенка-Карого. За покищо орієнтовним планом театр покаже п'єсу Сави Голованівського „Леді Грей“ на тему про революційний рух у Китаї, нову п'єсу відомого німецького драматурга комуніста Вольфа про останні події в Німеччині та нову комедію Арк. Любченка на тему про приватну й соціалістичну власність.

шефство над театрами донбасу

Одного часу, ще зовсім недавно, ніша преса була переповнена повідомленнями про погану організацію театрального обслуговування робітників Донбасу й загалом про відставання театрального фронту великого пролетарського району та про прориви на його театральні - мистецький ділянці.

Відразу ж після цього вжито всіх заходів, щоб поставити культурно театральну справу Донбасу на належну височину. В цьому на допомогу стали й наші театри. Перед ведуть мистецькі заклади столиці УСРР. Вони конкретно стали допомагати Донбасові, взявши шефство над його театрами.

На сьогодні харківський театр опери і балета є шеф Донецької опери, театр „Березиль“ узяв шефство над театром імени Артема, театр Революції шефствує над театром ім. 13-річчя Жовтня, Російська драма над другим робочим театром Донбасу і Театр Юного Глядача — над Донецьким ТЮГОМ.

Протягом 1934 року кожний театр-шеф силами свого режисерського складу організує по одній постанові в підшефному театрі і одночасно через

свої режисерські лабораторії консультуватиме режисерські розробки, постановні плани, макети тощо.

Налагоджується систематичний обмін досвідом між театрами як художньою, так і професійною лініями.

Театри Києва й Одеси не відстають від столиці. Театр ім. Франка взяв шефство над організованим театральним молоддю Києва робітничим театром Донбасу, київський театр російської драми шефствує над донецьким російським колгоспним театром, одеський театр Революції — над другим колгоспним театром, одеський муздрамінститут — над Артемівським музтехнікумом.

Театри-шефи так само зобов'язалися підготувати режисерський і акторські кадри для підшефних театрів і подавати систематичну допомогу в роботі над підвищенням кваліфікації, добору репертуару тощо.

Харківський столичний театр музичної комедії включив до свого репертуару нову муз.оперу „Свято Йоргена“. В основу цієї комедії, яку написали т.т. Ш. Ахушков і К. Полонник, покладено відому легенду Беррстедта. Музику пише відомий композитор А. Мосолов (Москва)

держтеатр ім. горького у рибалок

Ленінградський державний театр ім. Горького зробив велику гастрольну подорож до північних країв Радсоюзу. Після шости вистав у Мурманську, театр спеціальним пароплавом виїздив у Баренцове море, на Терабетку, на острів Кольдіні до рибалок, що працюють на траловому

лові. Разом з театром їздили представники ленінградського обкомому, що провадили серед рибалок широку масову політроботу. З репертуару театру рибалкам найблише припала до вподоби п'єса Колосова „Путь“.

театр у повітрі

Радянський повітрофлот не тільки захищає творчу працю і мирне будівництво трудящих у республіках від нападу капіталістичних хижаків. Він активно бореться і за культурно-політичне виховання широких мас робітників, колгоспників і всіх трудящих. Десятки тисяч кілометрів, що пролетіли цього року радянські агітескадриль, найкрасномовніше свідчать про це.

Але серед наших агітескадриль ще й досі нема покищо жодного театрального агітлітака. З цього приводу начальник дирижаббуду І. Фельдман, член президії Держплану В. Зарзар, начальник московського аеропорту Міко, командир гіганта-літака „АНТ-14“ Міхеєв та інші видатні робітники союзної авіації звернулися до діячів театру й драми із закликом - збуду-

вати перельотний театр, обладнавши його портативним театроформленням, давши йому виконавців і репертуар.

До кінця будування основної агітескадрилі ім Горького перелітний театр мусить стати в лави агітлітаків.

театр вцрпс і шахтарі

Щоб святкувати 16-ті роковини Жовтня до Москви в театр ВЦРПС приїхали шахтарі з Рутенкової рудні № 30 на Донбасі. Ці кращі з кращих ударників у своїх доповідях розповіли, яку значну роботу проробив театр ВЦРПС, бувши на гастролях у них улітку. Він не обмежувався самими тільки театристами, а розгортав жваву культмасову роботу

й допомагає організовувати соцзмагання. В наслідок цього збільшився загальний видобуток вугілля у шахті. З відстакої шахта № 30 вийшла на передову, даючи понад 100% планового завдання видобутку, а найвідсталіша шахта А 2 - „Захід“ посіла перше місце. З ухвали Рутенківських партійних і професійних організацій цій шахті надано ім'я театру ВЦРПС

нові п'єси рос. репертуару

Більшість професійних театрів Москви, Ленінграда та інших великих міст і робітничих центрів РСФСР до репертуару цього сезону ввели:

„Достигаєв и др.“ Максима Горького, „Семья Ивановых“ Афіногенова, „Бойцы“ Ромашева, „Конкурс хитрецов“ Нікітіна і „Вздор“ Фіна.

театр біломорбуду

Велегенське будівництво Біломорсько-Балтійського каналу, де під керівництвом державно-політичної управи проводилося небувалих масштабів управління зламаного капіталізмом психіки всяких злочинців, ворогів, шкідників, — дає цікавий приклад театральної роботи.

Спершу існував тут центральний театр з професійних акторів. Виступаючи і в клубах і на траєї, обслуговував він десятки тисяч глядачів, але театр відірваний був від виробничо-творчих, від політично-виховних, від побутовопоправних інтересів маси, годував її часто-густо занепадницьким репертуарним матеріалом, і театр ліквідовано.

Натомість стала об'єднана театральна бригада із самих учасників будівництва, зпереміш з кращими робітниками центрального театру. Вона відома на будівництві під наз-

вою „Агитбаза Бел-Балт-Луг“. Самодіяльні актори пірнули в саму гущу будівництва, пішли рейдом по всьому Біломорбуду, беручи участь у велегенському напруженому виробництві, в культурному і побутовому піднесенні будівництва. Саме на цій роботі — до речі не тільки сценічній, а й загально-виробничій, і побутово-організаційній, — у боротьбі з відстацією виробничих бригад, у боротьбі з недоладностями в побуті каналармійців театральні самодіяльники Біломорбуду перекували і себе і тисячі інших учасників будівництва. Вони одержали право на дострочне звільнення, але доробили добровільно до кінця будівництва.

Як ударників театру, їх запрошено керувати театром на будівництві каналу Москва-Волга. Частина їх туди й переїхала, а частина пішла в Москву на театральну науку.

з акордоном

Фрідріх Вольф і фашисти

Відомий революційний німецький драматург Фрідріх Вольф, автор драми „Ціан-сти Калій“, ще років за два до захоплення Гітлером влади в Німеччині, підлягаючи офіційним та неофіційним переслідуванням, пе-

рейшов на нелегальний стан і керував революційним театром з підпілля. Як фашисти захопили владу і фізично почали винищувати політичних та культурних керівників німецького пролетаріату, Фрідріх Вольф

взувши лижви, ризикуючи життям, серед ночі перебіг австрійський кордон і на лижвах спустився з гори в австрійський Тироль.

Тепер Вольф у СРСР відточує свою художню зброю проти фашизму, пишучи нову п'єсу про фашистський терор у Німеччині.

фашизм і гергардт гауптман

Німецький драматург Гауптман, що замолоду „грішив“ такими п'єсами з робітничого життя, як відомі „Ткачі“, коли фашисти стали в Німеччині до влади, мусів жити поза кордонами свого краю, як „неарієць“. Проте, хоч ошаліла фашистська згряга кров'ю заливала робітничі, особливо ж єврейські робітничі квартали по німецьких містах. Г. Гауптман як у рот води набрав: мовчав. Мовчав він, коли фашисти вигнали з Німеччини гордість німецького театру режисера Макса Рейнгардта. Гауптман мовчав і тоді, коли з пруської академії виключили таких діячів мистецтва й науки, як Т. Манн, Л. Франк, А. Деблін, Я. Висерман. Мовчав, коли твори його товаришів по

мистецькій роботі віддавали на середньовічне ауто-да-фе. Мовчав Гауптман і тоді, коли фашистська цензура почала калічити його власні писання.

А оце ось 70-ти літній драматург, що прийняв з нагоди свого ювілею вітання й від фашистів, розверз уста.

Що сталося? Чому Гауптман заговорив.

Справа проста. Батаг італійського фашизму „дуче“ Муссоліні справляв 50-ліття з дня народження, і Гауптман послав гнобителеві італійського пролетаріату стислу телеграму — вітання „великому вождю свого народу“. Г. Гауптман заговорив вустами фашизму.

щ о ж м о ж н а

У фашистській Німеччині останнім часом заборонено з театральної естради:
сміятися з друку,
сміятися з доброчину,
сміятися з моралі,
сміятися з шлюбу,

сміятися з кохання.

Тематика політична (з погляду інтересів пролетаріату) під забороною для сміху ще з часів передгітлерівських.

Зазучить сміх лише в радянській Німеччині.

про центна норма

У німецькому театрі бояться революційних ідей. Фашистським верховнам цизурних рогаток мало і от—робит ся ухвалу:

— Не допускати чужоземних п'єс, установавши для них норму 10%.

Поруч цього засновується посаду

так званого державного драматурга (головний цензор), якому надається широких прав препарувати драматургічний матеріал у фашистському дусі. В днючас асигнується великі кошти для піккupu театральної інтелігенції (Пруський театр одержав дотацію 1800 тис. марок).

гастроль запродавця

Відомий і в СРСР (переважно через кінно) німецький театральний актор Вернер Краус продався фашистам. Щоб здобути на цьому політичний капітал, його зараз же відряджено на гастролі до Лондону.

У Лондоні Краус мав виступити в п'єсі Гаутманз „Перед заходом сонця“ англійською мовою в одному фешенебельному театрі. Завіса звелася.

Але тут несподівано зарізли в повітрі у кількох кінцях зграї антифашистських прокламацій, театр зазвучав вигуками проти фашизму, проти зрадника Крауса, а на сцену полетіли бомбетки, що, розриваючись, виповнили увесь театр неймовірним смородом. Протифашистських маніфестантів вивела з театру поліція, але прем'єру, зірвано.

Дальші вистави провадилися під невідступним доглядом поліційного загону з 50 чол., але директора теат-

ру щодня атакували телефоном та особисто і незабаром гастролі фашистського лизогуба мусіли припинити.

американські драматурги

Налагодження економічних стосунків між Радянським Союзом і Північно-Американськими Сполученими Штатами, певна річ, приведе і до ближчого взаємообміну культурними цінностями, в тому числі й театральними. З цього погляду ознайомлення з драматургами ПАСШ для радянського читача має не абияку вагу.

Чільне місце серед драматургів Америки посідає Юджін О'Нейл, майстер великої сили і щирості. О'Нейл, як ніхто, вміє зривати маску з носіїв капіталістичної культури.

Проблематика його це питання власності, соціального пригноблення, расовості, кохання. О'Нейл шукає нової структури драми. Найвідоміші в УСРР (через театр ім. Франка) драми його „Анна Крісті“, „Негр“, „Воскресшення Лазаря“, „Палата мавпи“, „Кохання під в'язами“, й комедія „О, дикість!“

Менший трохи як на соціальну вагу Сідні Говард, учасник імперіалістичної війни. Це драматург великої ерудиції й широких життєвих спостережень. Найвідоміші його п'єси „Мечі“, „Срібна струна“ (проблема старості в індивідуалістичній родині), а надто „Чужий хліб“, що з великою

пристрастю викриває шовінізм заатлантичної буржуазії.

Елмер Райс утворив до десятка п'єс. Серед них загальновідомі і особливо цікаві для нас „Вулицьні сцени“, „Підземка“, що шумно обійшли найбільші театри Америки. В останній своїй п'єсі „Ми—народ“ Райс викриває всю гнилизну т. зв. Гуверівського „просперіт“ (розквіту) у капіталістичній Америці.

Минулого року пультцерівську премію за найкращу п'єсу сезону одержав у ПАСШ Масквел Андерсон, автор сатиричної комедії „Обидві ваші палати“. Ще раніше п'єса його „Королева Єлизавета“ дала йому широку популярність в Англії.

З комедійних драматургів в Америці відомі також Мак Кенелі, автор відомої сатири на релігію — „Зелені пасовиська“ (на тему: непримісціонери) Жорж Кауфман; Бен Хект та Мак Артур, автори блискучої комедії „XX вік, та „Сенсація“; Фарбер автор комедії „Обід о восьмій“.

Досить помітні тріо ж драматургів: Берман („Серена Блантиш, „Коротка лють“, „Біографія“), Френкен („Інша мода“), Роберт Шервуд („Збори у Відні“), М. Воткінс („Чикаго“) та інші.

СРСР спектакль на цирковій арені

Найекспресивніше мистецтво — це мистецтво цирку. В руках буржуазії це мистецтво зводиться здебільшого до голого трюкацтва, до безмістовного фокусництва, до низькопробної гри на атаїстичних чуттях.

Радянські митці не вперше випробовують цирк, пошукуючи нових форм так званого масового дійства. Лібрета для подібного дійства писали навіть такі майстри слова, як Вол. Маяковський.

Тепер маємо нову спробу. Для московського цирку опрацьовує п'єсу „От Степана (Разина) до Октябрі“

Дем'ян Бедний. Режисер А. Дикий. Сценарій цієї п'єси, чи вірніше б сказати, музичного дійства — має дуже мало словесного тексту. Побудовано його на революційно-історичних епізодах: Стенька Разін, Пугачовщина, повстання декабристів, народовольці, 1905 рік, Великий Жовтень. Режисерський спектакль побудовано так, що це будуть не поодинокі порізнені номери а злитований суцільний спектакль, де органічно поєднано різноманітні жанри цирку (від фокусів до акробатики) і жанри театру (кваліфікована акторська група).

узбецька драматургія

До революції 1917 року Узбецького театру, як театру фахового, не було. Аж перед самою революцією в час

імперіалістичної війни народжується узбецька драматургія, але спроби виставляти оригінальні п'єси з узбець-

кого життя узбецькою мовою перед широкими масами стріли жорстокий опір від царських колонізаторів.

Перші узбецькі п'єси, як напр. „Яркинуч“ (річ іде про „несправедливого хана“) закликали до романтизованого минулого.

У п'єсі Фітрата „Тимур саганаси“ часів радянських маємо одверто контрреволюційну націоналістичну ідею: об'єднання націоналістичних елементів проти Жвтя.

Найперша радянська узбецька п'єса це „Бай-ля Хізматі“ Хамзі про те як з бідняка дехканина (селянина) виростає революціонер. Друга „Два комуністи“ Яміні — про боротьбу з басмацтвом (нацбандитизмом).

У 1924 р., Зія Саїдов пише п'єсу „Конлікун“ (криваві дні) про узбецьке повстання проти царизму 1916 р., водночас з'являється і низка перекладів російських радянських п'єс, а в Узбекистан повертаються з Москви молоді виученики театру Вахтангова і за їх проводом радянська узбецька драматургія завойовує провідне місце в узбецькому театрі. Рік від року — зростає вона. З'являються такі п'єси про соціалістичне будівництво, як Саїдова „Історія подала голос“, Фатхулліна — „Істеклан“ (За бавовняну незалежність), „Машкару зірвано“ Яшина, „Яндремиз“ („Запалаємо“) Рахісіні — „Антарний“ тощо.

з театрального життя японії

Працівники педагогічної секції ВОКС — проф. Мексін і т. Кравченко відвідали Японію в цьому році з нагоди участі СРСР у всесвітній виставці „Мати і дитина“.

Т. Мексін і Кравченко наприкінці листопада зробили в Харкові кілька цікавих доповідей про цю виставку, про форми й методи виховання дітей в японській школі, про японську дитячу літературу тощо.

У Всеукраїнському Товаристві Культв'язку з закордоном проф. Мексін поділився своєю враженнями від японського театру.

— Я не спеціаліст на театрі, — попереджає присутніх проф. Мексін, — і тому не обіцяю всебічного,

В театральному сезоні 1933 року по 27 узбецьких театрах ідуть такі речі, як „Шадман“ Анкабая „Афат“ Саїдова, „Бригада“ Джасура, „Опановуємо“ Гайтраті, „Башман“ (ворог) Усмана Насирова, „Фронт“ Майєра, „Сайд-бек“ Круковського, „Ехтилад“ (повстання) Атіпова; музичні драми: „Два сні“ Гойраті, „Перли“ Фатхулліна, „Фуртана“ Абдулаєва. Крім того, — п'єси єврейських драматургів Узбекистану „Його сон“ Алінова тощо.

Другий з'їзд радянських письменників Узбекистану за вказівками ЦК КП(б)Узб. викрив деякі схиблення в узбецькій драматургії, як напр. — націоналістичні тенденції у п'єсі Рахманкулова про бухарську революцію, невірну ідеологічну концепцію у п'єсі Ісмаїлова „Шкідники бавовни“.

Треба сказати, що пересичені художній рівень узбецьких п'єс ще не завжди відповідає розвиненим мистецько-культурним вимогам радянського узбецького глядача. Небагато покищо узбецька драматургія і на жанри. Проте, узбецька драматургія дуже хутко росте і кількісно, і якісно. Є в ній досить матеріалу, що надається до перекладу та до використання і на українській сцені і тільки неорганізованістю репертуарної справи у наших театрах можна пояснити відсутність узбецьких п'єс українською мовою, на кону театрів українських.

глибокого висвітлення історії розвитку японського театального мистецтва, його творчих шляхів і т. д.

— Першою, яку довелось бачити виставою в Японії, була п'єса „Ю Я“ в аристократичному театрі „Н О“. Театр „Н О“ — найстаріший японський театральний заклад (існує біля 600 років).

Це — пам'ятник культури японського феодалізму. Масового глядача він зараз не має. Репертуар театру „Н О“ — примітивні сюжети з життя князів, феодалів, романтичних лицарських пригод самураїв. Театр „Н О“ — живий музей.

Далі детальніше проф. Мексін зупиняється на театрі „Кабукі“. Театр „Кабукі“ — молодший, але теж існує близько 300 років. Його створила японська торговельна бур-

жуазія. Але вона неспроможна була створити свою драму ургію. Тому театр „Кабукі“ освоїв драматургічний матеріал феодальної аристократії. Зараз „Кабукі“ — театр міського типу та 1000 — 1500 глядачів. Обслуговує дрібну і середню буржуазію.

Між іншим, проф. Мексін підкреслює факт, що „Кабукі“ вже близько 3.0 років тому освоїв сцену, що крутиться. Це давало змогу японському театрові досконало майстерно перебороти трудність у виконанні класичних п'єс, для яких особливо потрібне збереження безперервності вистави, як засобу дотримання на кону єдності часу, місця і дії.

На роботі театру „Кабукі“ позначився європейський натуралізм.

Як на вищий шабель європеїзації, проф. Мексін вказує на театр „Сімпа“. Постановки п'єс Ібсена, Чехова та інших зробили значний відхід театр у від системи масок, до показу а кону героя з безперервним потоком психологічних переживань.

Існує в Японії в місті Осака, єдиний в світі ляльковий театр „Бунраку“, зіснований теж понад 300 разів тому. Проф. Мексін детально зупиняється на роботі театру „Бунраку“, ілюструючи розповідь ляльками, подарованими йому одним з співпрацівників цього театру.

В і згадані театри вірно слугують японському імперіалізму, як знаряддя виховання мас у дусі войовничого націоналізму, любові до свого імператора, рабської покорі перед багатим хазяїном.

Буржуазна революція в Японії не завершена до кінця. Існуюче в японській державі переплетіння буржуазного ладу з феодально-аристократичним відбивається в театрі, тік на засобах акторської гри, художньому оформленні, як і на репертуарі. Але крім театру, що слугує імперіалістичним зазіханням японської воячини, в Японії успішно шириться пролетарське театральне мистецтво зростаючого в революційному русі японського робітничого класу.

Робітничий театр Японії має на сьогодні 20 труп, 50 агітпрогруп, 200 самодіяльних драмгуртків по робітничих клубах. Японський робітничий театр в методах творчої

роботи і в справі зв'язку з трудящими масами, не зважаючи на нечуване переслідування від фашизму, цілком іде за радянським театром.

Проміжне місце поміж буржуазним і робітничим театрами займає так званий „паперовий театр“. Тільки в одному Токію таких театрів 2.700. Це — хоча́кі актори (виходці з трудящих мас), що просто на вулиці збирають натовп і влаштовують виставку. Паперові фігури, за яких говорить актор, виконують нескладні сюжети. Наприклад, про того ж загально-відомого Момо-Таро, що родився з персика і став проводирем самураїв і зразковим японським завоєвником. Один час усі 2.700 паперових театрів раптом були заборонені поліцією. Виявляється, вони показували п'єсу, в якій паперова фігурка грабувала багатих, а награвана добро роздавала бідним.

Проф. Мексін відзначає загальну величезну зацікавленість японських театральних кіл (та й не тільки театральних) радянським театром, радянською драматургією. Наочним показником цього є те, що в Японії з успіхом ідуть п'єси радянських драматургів, як наприклад „Страх“ Афіногенова, „Місто вітрів“ Кірсона, „Рычи, Китай“ Третьякова та інші.

На досить високому рівні в Японії театральна критика. Крім теоретичних праць про японський театр, в періодпресі зустрічаються докладні огляди театального життя Радянського Союзу.

— Навіть, — каже тов. Мексін, — я зустрів в Японії одного японського режисера й театального критика, який написав солідну книгу про досвід роботи і шляхи розвитку радянського дитячого театру. Такої книги в СРСР, на жаль, ще не написано.

В кінці доповіді проф. Мексін зупинився на матеріальному становищі японських театрів. 90% японських театрів об'єднані в один капіталістичний концерн американської кінокомпанії „Парамон“. Жоден театр не має свого постійного приміщення. З комерційною метою господарі концерну переганяють театри з приміщення в приміщення, з міста до

міста. Глядач ніколи не заповнює всіх місць. Завжди третина, а то й половини залу порожня.

На тлі такого капіталістичного господарювання ще рельєфніше виступає та любов, те піклування радянського уряду, партії, пролетарської громадськості, в оточенні яких працюють театри СРСР.

працівнику культурного фронту! дай відповідь діломи!

Робітники чотирьох велетнів столиці України — ХТЗ, ХПЗ, ХЕМЗШ та „Серп і Молот“ — звернулися до всіх робітників і робітниць, колгоспників і колгоспниць, інженерів і техніків, працівників культурного фронту української соціалістичної радянської республіки із закликом — зустріти партійні з'їзди новими перемогами на всіх ділянках соціалістичного будівництва.

„За цей бойовий рік завзятої й напруженої більшовицької роботи, — пишуть пролетарі столичних велетнів, — більшовики й робітничий клас Харкова, керовані безпосередньо тов. П. П. Постишевим, далеко посунули вперед справу розвитку української соціалістичної культури.

„У нас, у Харкові, цього року утворено державний університет, десятки вишів, технікумів, науководослідних інститутів з їх світовими досягненнями в галузі нових відкриттів у науці й техніці, театри, клуби, розгорнуто будівництво великого українського оперного театру, створено новий російський театр, відбувається кипуче готування до спорудження пам'ятника великому поетові-революціонерові Шевченкові — ось лице сьогодення соціалістичного Харкова, ось із чим ми приходимо на фронті національно-культурного будівництва до XVII всесоюзного і XII всеукраїнського з'їзду партії. Усе це стало можливим тільки завдяки тому, що наша більшовицька партія мобілізувала маси на боротьбу за посилення класової пильності, розгромила контрреволюційні організації, вчасно нав-

Після доповіді проф. Мексін відповів на численні запитання аудиторії.

Треб. побажати ВОКСу надалі систематично організовувати доповіді, лекції про культурно-мистецьке життя інших країн, виносячи їх до широкої аудиторії пролетарської радянської громадськості.

чила нас розпізнавати дворушницькі маневри ворога та його агентів“.

— Товариші, працівники культурного фронту! — далі пишуть у записку робітники столичних заводів. — „Ми закликаємо вас організувати до XVII всесоюзного і XII всеукраїнського з'їзду партії виробничий похід за якістю навчання, за якістю роботи школи, за вищою показниками проходження навчальних програм, за нові відкриття в науці й техніці“.

„Посилюйте класову пильність на всіх ділянках роботи, розгортайте культурно-політичну роботу на селі, робіть наші школи, вищі, науководослідні інститути, театри, клуби зразковими соціалістичними вогнищами національно-культурного будівництва.

„Товариші письменники, художники, артисти, музики! Ми звертаємося до вас із вимогою: органічно включайтесь до нашої великої роботи, візьміться до повсякденної допомоги молодим ростучим кадрам із робітничих і колгоспних самодіяльних гуртків. Ви знаєте, що в країні Рад повинні бути десятки тисяч нових талановитих письменників, художників, музик, артистів.

„Ми звертаємося до вас із вимогою: дайте нам такі книжки, пісні, вистави, музику, картини, які б відображали правду нашої великої доби, запалювали б своєю класовою силою, викликали б бадьорий сміх і веселий відпочинок. Одне слово, це має бути те, що задовольняє вимоги нових людей, які будують безкласове соціалістичне суспільство“.

польські художники в москві

Наприкінці листопада цього року група польських художників відвідала Москву. У ВОКС відбулися доповіді

польських художників — професора Академії мистецтв у Кракові Влад. Скордіяса — про сучасне польське

образотворче мистецтво і професора Варшавської академії мистецтв Дашевського — про основні групування в сучасному польському мистецтві.

27 листопада відбулася доповідь голови товариства поширення польського мистецтва за кордоном д-ра Третьера.

На всіх цих доповідях були присутні радянські і польські художники, заст. голови ВОКС тов. Лернер, керівник польської виставки в Москві, — проф. Яроцький, секретар польської місії т. Калуський, радянські мистецтвознавці та інші.

Польські художники відзначили великий розвиток радянського образотворчого мистецтва, показаного на

ювілейних виставках у Москві.

Радянський Союз дає нам багато повчальних прикладів, — заявив професор Скоцілєс. Зокрема він відзначив перевагу радянської системи державних замовлень художникам, творчих командировок тощо.

Радянські художники і мистецтвознавці у своїх виступах підкреслювали, що виставка польського мистецтва в Москві, яка показує зразки високої майстерності польських митців, безумовно прокладе шлях до тісніших художніх зв'язків між обома країнами.

Наприкінці проф. Скоцілєс висловив подяку ВОКС і радянській мистецькій суспільності за теплу зустріч польських художників у радянському Союзі.

р і з а н с

✱ Щоб уникнути кустарщини в роботі радянської драматургії, драмсекція систематично розглядає творчі плани, лібрета нових драматургічних творів та допомагає в роботі драматургам шляхом консультацій, творчих відряджень і т. ін. На сьогодні драмсекція розглянула творчі плани таких т.т. Мамонтова, Гак, Мізюн, Пример, Бузько, Семенко, Любченко, Савченко й Шкуруній, Яковенко, Ярошенко, Кочерга, Товстонос-Таль, Полторацький, Маловічко, Недоля, Вевюрко, Бірюков, Шутів, Рильський, Цимбал та інші, а також ухвалено прочитати першу чергу нові п'єси т.т. Микитенка, Корнійчука, Діпровського, Пример, Данієля та Петровського.

Методпідсекції доручено розробити план творчих відряджень активу драмсекції для ознайомлення з творчістю російських драматургів із театральними сезонами Москви та Ленінграда. Ці відрядження мають бути використані для взаємної інформації порядком підготовки до всесоюзного

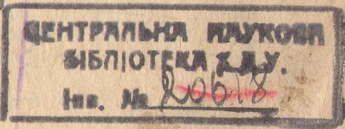
з'їзду. Одночасово методпідсекція має скласти план подорожів до великих міст УСРР для доповідей на теми: „Сучасна драматургія та її завдання“.

✱ У Ленінграді організовується всесоюзний арктичний музей. Він належатиме історію завоювання Арктики — від мандрівок — найпростіших човнів по морях до походів потужних радянських льодорізів, від повітряної кулі Андре до цепелина та сміливих авторозвідок Чухновського.

✱ У Москві відкрито перший вечірній робітничий літературний університет. Організовано його з ініціативи оргкомітету спілки радянських письменників СРСР.

✱ Доповідь тов. Юренєва про радянську літературу. У Токіо в жіночому клубі повперед СРСР у Японії, тов. Юренєв прочитав доповідь про радянську літературу.

Доповідь, за словами газети „Джапан Адвертейзер“, викликала у слухачів великий інтерес. Газета опублікувала чималу її частину.

Державне Видавництво
„Література і Мистецтво“
ДВОВ

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ на 1934 рік
ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ВИДАННЯ

„РАДЯНСЬКА ЛІТЕРАТУРА“

— Журнал літератури, мистецтва й критики —

Орган Оргкомітету спілки радянських письменників України
ЖУРНАЛ ВИХОДИТЬ 12 РАЗІВ НА РІК ОКРЕМИМИ КНИЖКАМИ

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ

„ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ“

ЖУРНАЛ містить кращі зразки художньо-літературної творчості письменників України, братніх республік Союзу та закордонних революційних і пролетарських письменників

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ І ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ

„ЖИТТЯ Й РЕВОЛЮЦІЯ“

ЖУРНАЛ бореться за більшовицьке мистецтво, за радянську літературу, за бойове марксистсько-ленінське літературознавство

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

„ЛИТСТРОЙ“

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ
РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Орган Оргкомітету спілки радянських письменників України

ЖУРНАЛ містить романи, повісті, оповідання, нариси, розраховані на робітничий актив та працюючу інтелігенцію

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

„ЗА МАРКСО-ЛЕНІНСЬКУ КРИТИКУ“

— ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ —

висвітлює проблеми марксо-ленінської критики, питання нацкультбудівництва, літературно-мистецької політики та літературознавства, питання теорії й практики книжної справи, містить огляди книжкової продукції, регулярні огляди журналів тощо.

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ „КІНО“

Орган тресту „Українфільм“ та Всеукраїнського об'єднання робітників революційної кінематографії

Умови передплати: на рік—7 крб. 20 к., на 6 міс.—3 крб., 60 к., на 3 міс.—1 крб. 80 к.

Передплату здавати поштовою філіям, газвідділам та листонашам Союздруку.

Вид-ву „ЛІМ“ (Харків, Сергієвський майд., № 7),
книгарням та кіоскам Укрингоцентру.

ПОСПИШІТЬ забезпечити себе літ. художніми і мистецькими журналами.

Здавайте передплату на цілий рік, що гарантуватиме їх своєчасне одержання

що в номері 10

ЖОВТНЕВІ ПІСНІ

3

ПАВЛО УСЕНКО На кордоні. АНДРІЙ ПАНОВ. Пісня шістнадцятого. М. МОРОЗ. Заспів кінноти. ТЕРЕНЬ МАСЕНКО. Пісня німців-колгоспників. СТ. КРИЖАНІВСЬКИЙ. Пісня про два ордени.

Я. ОЛЕСІЧ

11

На озерах вогні. Роман. Продовження.

М. НАГНИВІДА

70

Майовка. Смерть. Поезії.

ІВАН ШУТОВ

73

Народження пісні. Новела.

АНДРІЙ ПАНОВ

79

На першу зміну. Поезія.

ОМ. РОЗУМІЄНКО

82

Матя. Повість.

ПЕТРО ДОРОШКО

125

Колос. Поезія.

ХАНА ЛЕВІНА

128

Журнал вийде. Оповідання. З євр. перекл. З. Йофе.

АНГЕЛ ТОДОРОВ

149

Невена. Новела. З болгар. перекл. М. Івашура.

ГРИГ. ПЕТНІКОВ

155

То-ре-та. Поезія. З російської перекл. П. Тичина.

ВОЛОДИМИР КУЗЬМІЧ

156

Зорі на зборах. Нарис.

ПИСЬМЕННИКИ ПРО СЕБЕ:

О. КОРНІЙЧУК, АБРАМ КАГАН

167—170

М. М. ПОПОВ

174

Перетворити Україну на зразкову республіку.

П. П. ЛЮБЧЕНКО

186

Вогонь по націоналістичній контрреволюції та по націонал-ухильниках.

ЮРІЙ КОСТЮК

208

Літературному рухові Донбасу—темпи Ізотових. Стаття.

ЛІТЕРАТУРА, МИСТЕЦТВО, НАУКА

[217

